

ZPRAVODAJ

MINISTERSTVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Prosinec 2002

Ročník XII

Číslo 12

ČASOPIS SE TISKNE NA RECYKLOVANÉM PAPIRU

OBSAH

Komentář

Český ráj se konečně dočkal rozšíření1

Aktuality

Ministr v Ráji2

Škodliviny nemají razítko se známkou3

Staré ekologické zátěže ve Spolaně Neratovice.....5

Ministr Ambrozek požádal vedení Spolany
o vstřícnost5

Dvoustranná a mnohostranná jednání ministra
životního prostředí během Světového summitu
o udržitelném rozvoji6

8. setkání ministrů životního prostředí zemí
Visegrádské skupiny.....7

Ekofilm 2002 ve znamení povodní10

Krajinotvorné programy MŽP a protipovodňová
ochrana13

SFŽP uvolnil prvních 40 milionů na obnovu
ČOV a kanalizací15

První miliony z Vládního povodňového konta
pro Zálezlice a Kly15

MŽP souhlasí s cementárnou ve Štramberku,
pokud dodrží přísné podmínky16

První les v České republice s mezinárodním
ekologickým certifikátem.....16

Informujeme

Invazní vešetecké druhy v Evropě: příprava
koordinovaného postupu17

Business Leaders Forum slaví deset let v České
republice18

Komplexní ochrana vodního zdroje Nová Ves19

Výzkum a vývoj v resortu životního prostředí20

Environmentální náklady a výnosy podniku22

Snímky oceněné na Ekofilmu 200228

Součástí rozšířené CHKO se staly i proslulé Prachovské skály

Český ráj se konečně dočkal rozšíření

O nutnosti rozšíření nejstarší české „chráněnky“ – Českého ráje – se hovoří snad už tři desítky let. V posledním desetiletí se aktivity turnovské správy CHKO, Ministerstva životního prostředí i Správy CHKO ČR opravdu velmi zintenzívnily. Práce desítek odborníků, ochránců-nadšenců, ale i politiků se zúročily v pondělí 14. října, kdy vláda rozšíření CHKO Český ráj prakticky na dvojnásobek schválila.

Je to dobře. Celá řada jedinečných a cenných lokalit, které se v oblasti Českého ráje nacházejí, součástí CHKO nebyla. Většinou se je snažil stát chránit prostřednictvím dalších kategorií zvláště chráněných území. Ovšem zahrnutí do CHKO poskytne Prachovským skalám, Kozákovu či Maloskalsku mnohem účinnější ochranu a přítomnost v CHKO může zdejší obcím významně pomoci v rozvoji, který bude dlouhodobě udržitelný. Získávají tak možnost nejenom využívat expertů za pomoci Správy CHKO, ale otevírá se jim i cesta k nejrůznějším podpůrným programům kraje, České republiky, ale zejména Evropské unie.

O tom, že si to obce uvědomují, svědčí i fakt, že naprostá většina z nich rozšíření CHKO uvítala a těm z nich, které proti němu měly své výhrady, Správa CHKO a MŽP v zásadě vyhověly. Rozšíření CHKO Český ráj je tak nejenom dobrá zpráva pro zdejší přírodu a ochránáře, ale i pro občany, kteří zde žijí. Zároveň je to dobrá zpráva pro nás pro všechny – ukázalo se, že dobrá komunikace, o kterou se zasloužili především vedoucí správy RNDr. Lenka Šoltysová a bývalý ředitel Správy CHKO ČR RNDr. František Pelc, je jedinou správnou cestou k cíli.

RNDr. Libor Ambrozek,
ministr životního prostředí

Ministr v Ráji

Setkání se starosty a poděkování za vstřícnost, kterou projevili při projednávání rozšíření Chráněné krajinné oblasti, to byl hlavní cíl, za kterým ministr životního prostředí Libor Ambrozek zamířil 29. října 2002 do Českého ráje. Kromě toho si chtěl také osobně projít některá místa, o která se tato chráněná krajinná oblast rozšířila.

Šlo o jeho první návštěvu tohoto území v nové funkci, předtím ale Český ráj navštívil několikrát.

Na turnovské radnici na ministra čekalo dvacet jedna starostů a lidé, kteří mají podstatný podíl na tom, že se plocha chráněné oblasti zdvojnásobila – vedoucí správy CHKO Lenka Šoltysová, poslanec parlamentu ČR a bývalý ředitel Správy CHKO František Pelc a Jiřina Dienstbierová, organizátorka petice za rozšíření. Zástupci sdružení Český ráj obdrželi z rukou ministra životního prostředí Libora Ambrozka nominační dokument pro zápis unikátních skalních měst na seznam světového dědictví UNESCO. Starostové se zároveň přímo od ministra Ambrozka dozvěděli, že rozšíření CHKO pro ně znamená také snazší přístup k dotacím ze Státního fondu životního prostředí. Musí ale předložit kvalitní projekty.

„Svou osobní návštěvou v Českém ráji také samozřejmě chci vyjádřit spokojenost s tím, že se po letech úsilí ochránců přírody podařilo chráněnou oblast rozšířit,“ prohlásil ministr. První návrhy na rozšíření chráněné oblasti totiž padly už v době jejího vzniku před téměř padesáti lety. Poslední a nakonec úspěšná vyjednávání mezi ochránci přírody, úřady a obcemi se vedla od loňského roku. *„Myslím, že Český ráj se konečně dočkal rozšíření i proto, že tentokrát záměr podporovaly i některé obce, sdružení obcí nebo občanské iniciativy. Že to rozhodně nebyl žádný diktát odborníků nebo úřadů,“* doplnil. *„Takže nyní konečně do Českého ráje patří všechno, co za jeho součást lidé už tak jako tak dávno považovali – například Prachovské skály.“*

Cesta k rozšíření CHKO byla složitá, ale boj o zápis skalních měst do seznamu přírodních památek světového dědictví UNESCO bude možná ještě mnohem obtížnější. Rozhodující bude příští rok. Centrum světového střediska UNESCO v Paříži vybere ze žádostí z celého světa 30 nových památek. Po doplnění plánu péče do nominačního dokumentu a návštěvě odborníka, který zhodnotí, nakolik dokument odpovídá realitě, čekají Český ráj tři vyřazovací kola. Pokud vypadne, o nové zařazení do seznamu už požádat nemůže.

V žádosti se uvažuje o zapsání jedenácti skalních útvarů. Nejceněnějšími místy přírodní památky jsou Příhradzské, Hruboskalské a Betlémské skalní město, Klokočské a Prachovské skály a také Maloskalsko. Česká republika má v seznamu světového dědictví UNESCO devět kulturních, ale ani jednu přírodní památku.

Někteří starostové projevují obavy z přílivu velkého počtu turistů. Ty jim ministr Ambrozek vyvracel: *„Zvýšení počtu návštěvníků nepřijde ze dne na den, oblast se na něj může připravit. Nového náporu turistů se není třeba bát ani z hlediska ochrany přírody. Příroda Českého ráje toho už dodnes vydržela hodně a ani do budoucna není důvod, aby nešlo*

Ministr L. Ambrozek a poslanec F. Pelc při návštěvě Českého ráje.
Foto: Pavel Matys, Deník Pojizeří

ochranu přírody a turismus skloubit.“ Zápis skalních měst na seznam UNESCO by přinesl také rovnoměrnější rozložení zájmu turistů o pozoruhodnosti českorajské krajiny. Dosud jsou totiž některé oblasti Českého ráje přetíženy – například Hruboskalsko nebo okolí Trosek. Méně známá místa Českého ráje ale zůstávají i v průběhu hlavní sezony mimo větší zájem turistů. Posílit rozptýlení masy turistů po celém území chráněné oblasti mají napomoci i kvalitnější informační, případně průvodcovské služby. Jejich rozvoj je součástí koncepce udržitelného rozvoje cestovního ruchu, na níž pracují místní politici, odborníci i ochránci přírody a která žádost o zápis na seznam UNESCO doprovází.

Další diskuse se rozpoutala především nad novou rychlostní silnicí, která by v budoucnu měla spojit Turnov s Jičínem. Ministr starostům přislíbil, že se zasadí o zpracování dalších verzí vedení rychlostní komunikace tak, aby bylo možné vybrat nejlepší možnost. *„Stavba se musí posoudit z řady hledisek – a jedním z nich je i dopad na přírodu Českého ráje,“* uzavřel jednání se starosty ministr.

**Karolína Šulová,
tisková mluvčí MŽP**

Škodliviny nemají razítko se známkou

Rozhovor Jany Plamínkové s Ing. Karlem Bláhou, CSc., ředitelem odboru environmentálních rizik MŽP, o situaci ve Spolaně Neratovice po povodních.

Dne 24. září vznikla rozhodnutím ministra životního prostředí pracovní skupina pro řešení následků povodní ve Spolaně Neratovice. Jaké jsou její hlavní úkoly?

Vedením skupiny byla původně pověřena náměstkyně Tylová, nyní převzala tento úkol náměstkyně Jirásková. Členy komise byli jmenováni: Ing. Bíža (ČIŽP), Ing. Bláha (OER), RNDr. Bubeníková (OODP), Ing. Červenka (OK), p. Kašpar (OVV), Mgr. Mazancová (LO), Ing. Mucala, RNDr. Příbyl (OES) a RNDr. Tomas (STOŽP).

Pracovní skupina by měla shromáždit veškeré dostupné údaje, tedy výsledky analýz vzorků odebraných jednak „oficiálními“ orgány, především ČIŽP, jednak dalšími organizacemi. Tyto výsledky by měla nějakým způsobem vyhodnotit a interpretovat. Řada analýz už byla provedena, řada vzorků odebrána, řada výsledků už publikována, přičemž zadavatelé se zpravidla pokoušeli i o jejich interpretaci. Další projekty v současnosti probíhají. Zadali jsem např. na VŠCHT Projekt integrovaného monitoringu v Labi a ve Vltavě nad Spolanou. Řešitelé projektu odebírali vzorky do semipermeabilních membrán po dobu 21 dní a analyzovali je na přítomnost všech možných persistentních organických látek. Analýza by měla vypovědět o tom, do jaké míry se ve vodách objevují kontaminanty poté, co pominulo dramatické ředění obrovskými kvanty povodňových vod. Dalším úkolem pracovní skupiny je prozkoumat existující právní úpravy a analyzovat, zda a do jaké míry byly porušeny povinnosti dané těmito právními úpravami.

Náš odbor toto zadání do jisté míry předběhl, protože my vykonáváme státní správu podle zákona č. 353/1999 Sb., o prevenci závažných průmyslových havárií způsobených vybranými nebezpečnými látkami. Spolana samozřejmě pod tento zákon spadá. Splnila povinnosti týkající se zařazení sebe sama pod působnost tohoto zákona a splnila i povinnost předložit bezpečnostní dokumentaci, konkrétně bezpečnostní zprávu, vnitřní havarijní plán a podklady pro konstrukci vnějšího havarijního plánu. Tyto doklady předložila okresnímu úřadu v Mělníce, který nám dokumentaci zaslal k posouzení. My máme odborné pracoviště, které se tímto posuzováním zabývá, a doporučili jsme okresnímu úřadu, aby zadal Spolaně dopracování těchto bezpečnostních dokumentů tak, jak to doporučilo naše odborné pracoviště. Spolana se proti rozhodnutí odvolala, pak přišly dovolené a v srpnu povodně...

Spolana tedy v době povodní neměla schválenou bezpečnostní dokumentaci?

Neměla, ale i kdyby ji byla měla, nic to nezmění na tom, že za prvé vnitřní havarijní plán počítal v dostatečné míře s havarijními scénáři a za druhé kalkuloval jako většina obdobných dokumentů pouze se stoletou vodou, zatímco skutečná hladina vody tu stoletou podstatně převýšila. I kdyby tedy byl havarijní plán stoprocentně dodržen, tak k únikům s 99% pravděpodobností došlo.

V současné době Spolana zadala vypracování nové bezpečnostní dokumentace, která je prakticky připravena k předání okresnímu úřadu Mělník a k novému posouzení byla předložena odboru ekologických škod.

Ekologové na problémy ve Spolaně upozorňovali několik let. Co se udělalo a co se bude dělat do budoucna, aby se jednak definitivně sprovodily ze světa staré zátěže, jednak aby se odstranilo nebezpečí úniku nebezpečných látek, s nimiž se v současnosti v závodě pracuje?

Už v roce 1994 vydala MŽP kladné stanovisko k žádosti Spolany o úhradu nákladů na nápravu ekologických škod do výše 4,3 mld. Kč. Stát na závazal převzít zodpovědnost za tyto škody a nastavil mechanismus, jak likvidaci těchto škod financovat. MŽP nastavilo postup, jak problematiku zátěží řešit – principiálně, nikoli technicky (viz další článek, pozn. red.). Některé nevládní organizace počátkem letošního roku upozornily na skutečnost, že a) celá věc probíhá pomalu, ačkoli zátěž je enormně závažná a b) FNM odmítá podat informaci o tom, v jakém stadiu vše je. Tehdejší management Spolany rovněž nebyl nijak náchylný k uvolňování informací.

Faktem zůstává, že 25. 9. proběhlo v Neratovicích veřejné shromáždění, kde nový generální ředitel Spolany sdělil, že Spolana je připravena okamžitě věc řešit. ČIŽP vydala rozhodnutí, v němž ukládá likvidaci starých ekologických škod neprodleně provést, přičemž cílovým datem k řešení dioxinové zátěže je rok 2008. Generální ředitel Spolany vyslovil přesvědčení, že toto datum zdaleka nemusí být konečné a že Spolana se pokusí, aby byla remediace byla ukončena dříve. V současné době je vedena široká diskuse na téma, jak dekontaminaci objektů provést. Zakázka má cenu několika miliard. Nevím, jak hladce proběhne výběrové řízení – ekologické organizace už daly najevo, že ho hodlají sledovat, což je celkem logické. Z technologického hlediska je věc proveditelná, na to se dělaly studie proveditelnosti a další zřejmě budou součástí tendru. Myslím, že upřednostněna bude netermická destrukce dioxinů.

Dobře, tím budou vyřešeny staré zátěže. Podívejme se teď na škody vzniklé přímo při povodních...

Mám už poměrně podrobnou informaci o úniku chloru. Hned na začátku jsme nabyli podezření, že došlo k závažné havárii ve smyslu zákona č. 353/1999 Sb., a protože k první došlo už 15. srpna, měli jsme podle tohoto zákona nejpozději v pondělí 19. srpna být informováni o vzniku závažné havárie. To se nestalo, což bylo celkem pochopitelné, protože závod byl ještě pod vodou a možnost zkoumat např. množství chloru, které uniklo, byla velmi omezená. Proto jsme si řekli, že počkáme a uvidíme, co se stane dál. Dál ovšem jen unikla další kvanta chloru – později to specifikoval pan ředitel Švarc v pořadu ČT 2 „21“ jako nejméně 80 tun chloru. Spolana měla okresnímu úřadu Mělník nejpozději do 24 hodin nahlásit havárii,

okresní úřad by nám ji pak měl nahlásit bezodkladně. Nestalo se ale opět nic, a celá věc byla zakončena tím, že 23. srpna došlo k třetímu úniku. Byli jsme v telefonickém spojení s referátem obrany Okresního úřadu Mělník, který má zákon č. 353/1999 Sb. v působnosti, a ti nás ujistili, že žádné hlášení nedostali. Až 6. září jsme obdrželi hlášení o závažné havárii, které poslala Spolana 4. 9. – hlásili přitom havárii, která se stala 15. srpna, a únik chloru ve třech haváriích tam podali sumárně. Přitom nejprve se utrhl potrubí od jednoho zásobníku, pak se při další havárii prorazil zásobník ulomeným kusem konstrukce a 80 tun chloru uniklo do vody, a potom došlo při přečerpávání k dalšímu úniku – šlo tedy o tři různé závažné havárie ve smyslu zákona č. 353. Sdělili jsme tedy okresnímu úřadu, že hlášení považujeme za nedostatečné a ať to sdělí Spolaně. Ještě na veřejném shromáždění 25. září ale ředitel Spolany o žádném dopise takového znění nevěděl. Nesplnění oznamovací povinnosti ale podle zákona není možno sankcionovat, navíc zdržení je v daném případě pochopitelné, neboť skutečné množství uniklého chloru nebylo možno při vysoké vodě zjistit. Byl jsem navíc ujištěn, že konečná zpráva o následcích havárií, zpracovaná v rozsahu určeném vyhláškou MŽP č. 7/2000 Sb. bude dodána okresnímu úřadu v termínu zákonem určeném, tj. do 3 měsíců.

Podstatné však je, že došlo k okamžitému informování operačního střediska ministerstva vnitra, a to ve všech třech případech. Velitel zásahu pak vyhlásil třetí stupeň poplachu a informoval obyvatelstvo – byť se nyní diskutuje o tom, zda to bylo včas a dostatečně. Naštěstí většina chloru unikla do vody, protože zásobník byl proražen pod vodou (proto na to vlastně nepřišli dřív, ale až poté, když voda opadla a do objektu bylo možné se dostat). Zákon č. 353 nicméně nerozlišuje, zda škodlivina unikne do vzduchu či vody, závažná havárie to je v každém případě.

Co tedy učinit do budoucna, aby se takové situace neopakovaly?

Prioritním úkolem komise je nalézt způsob řešení managementu chemických látek ve Spolaně. Zdá se nesporné, že ze Spolany unikla též určitá množství jiných potenciálně nebezpečných chemických látek. Proto řada institucí vzorkovala a prováděla analýzy. Vzorkovali Greenpeace, vzorkoval Český rozhlas a Česká televize, ČIŽP a další organizace. Výsledky analýz napovídají, že v některých vzorcích byla nalezena zvýšená množství některých chemických látek. A právě shromáždit výsledky všech dosavadních měření a analyzovat je by mělo být úkolem naší pracovní skupiny.

Jako chemik musím dodat, že vyjádřit se k výsledkům měření zapsaným bez jakéhokoli komentáře v nějaké tabulce není často úplně jednoduché. Vždy by měl být uveden způsob odběru vzorku, použít analytická metoda a aspoň elementární statistické hodnocení. Identifikovat původ sloučeniny může být složité. Nabízí se samozřejmě vysvětlení, že povodňová voda omyla něco, o čem neměl management továrny ani tušení, a to způsobilo např. zvýšení koncentrace dané sloučeniny ve vodě, která podnik odvodňuje. Je to vysoce pravděpodobné, ale kdybych na to měl položit ruku do ohně, tak to neudělám.

Snad se z výsledků analýz dá zjistit, zda např. pole okolo továrny byla zamořena dioxiny a rtuť či nikoli...

U těchto látek se to dá prohlásit s vysokou pravděpodobností už teď, problém vzniká u pohyblivějších látek. Navíc zvýšená koncentrace nějakého polutantu ve vodě neříká nic o tom, zda jsou kontaminována pole.... A taky to nic neříká o tom, zda taková koncentrace vznikla při povodňové vlně nebo zda se škodliviny pomalu ukládaly desítky let. Na základě jednoho analytického měření prohlásit, že jde o následek povodní, je neopatrné.

Ale ono přece nejde jen o povodně. Jestliže se na polích v blízkosti velké chemičky najdou látky, které tam normálně nemají co dělat, tak se snad dá s vysokou pravděpodobností říci, že zdrojem těchto látek bude právě tato chemička...

Dá se to říct s vysokou pravděpodobností, ale ne s jistotou. V 80. letech, když jsem se zabýval toxikologií těžkých kovů a hodnocením zdravotních rizik na základě expozice z životního prostředí, jsme měřili koncentrace kadmia na zahrádkách v blízkosti závodů na výrobu nikl-kadmiových baterií a velkých hutí. Asi 200 m od továrny jsme nenalezli výrazně zvýšené koncentrace kadmia, i když jsme měli dojem, že emise kovu musí být poměrně značné. Naopak na místech, která jsme považovali za referenční a kde se nikdy s kadmii neoperovalo, v několika případech zvýšená koncentrace kadmia nalezena byla. Odkud? Nevíme. Na zvýšené koncentraci polutantu není jaksi razítko se známkou...

Kdy se závěry, ke kterým dospěje pracovní skupina, dozví veřejnost?

O výsledcích jednání hodláme informovat periodicky jak ministra, tak veřejnost (proto byl ředitel odboru vnějších vztahů jmenován členem skupiny). První materiál zpracovaný zmíněnou skupinou byl předložen poradě vedení MŽP počátkem listopadu. Informace o všech výsledcích by měly být k dispozici podle mého odhadu počátkem prosince. Analýzy se totiž dělají nejen u nás, ale i mimo republiku – abychom vyloučili možné spekulace o střetu zájmů apod. Interpretaci by přitom měli dělat především lidé, kteří se vzorkováním neměli nic společného – aspoň v mezích možností.

První závěry už nicméně máte. Signalizují nějaké dramatické zvýšení koncentrací škodlivin?

Ve vzorcích odebraných bezprostředně po povodni nikoli. V dioxinových objektech nebyl sargofág vodou dotčen vůbec, do druhého kontaminovaného objektu, u něhož byla postavena zídka, voda částečně vnikla a v ní byly zvýšené koncentrace dioxinů. Zídka ale zabránila aspoň částečně vyplavení uvolněných škodlivin mimo areál závodu, protože ve vzorcích odebraných mimo areál závodu nebyly – aspoň pokud je mi dosud známo – nalezeny zvýšené koncentrace dioxinů.

Chlor ale unikl mimo areál závodu a poničil zemědělcům úrodu.

Ano, k tomu pravděpodobně došlo, i když jen kvalifikovaný fyziolog rostlin dokáže určit, zda rostliny skutečně poničil chlor. Na veřejném shromáždění nový generální ředitel Spolany prohlásil, že je připraven mimosoudní cestou zemědělce v prokázaných případech kompenzovat.

Děkuji za rozhovor.

Dne 1. 11. 2002

Staré ekologické zátěže ve Spolaně Neratovice

V roce 1994 MŽP vydalo kladné stanovisko k žádosti Spolany o úhradu nákladů na nápravu ekologických škod. V této souvislosti mohla být uzavřena tzv. ekologická smlouva s FNM ČR s garancí úhrady ekologických škod do výše 4,3 mld. Kč.

Ve stanovisku byly na základě dodaných podkladů definovány tyto základní zátěže:

1. Skládky nebezpečných toxických odpadů a odkaliště čistírenských kalů,
2. Objekty a okolní půda kontaminované dioxiny,
3. Objekty a okolní půda včetně podzemní vody kontaminované rtutí v prostoru zrušené výroby chlóru a hydroxidu sodného,
4. Podzemní voda v areálu podniku a přilehlém území kontaminovaná chlorovanými uhlovodíky a jinými látkami (ropné uhlovodíky, aromáty, kovy, kyanidy).

Skládka

Sanace skládky toxických odpadů na pravém břehu Labe enkapsulací byla realizována v letech 1995 až 1998 (zhotovitel Vodní stavby, a.s. Praha).

Objekty s dioxiny

Jedná se o budovy DON A 114 A,B, A 1030 a A 1420, kontaminované vysokými koncentracemi extrémně toxického 2,3,7,8 tetrachlordibenzo-p-dioxinu (TeCDD). Od roku 1968 v souvislosti s výskytem otrav z profesionální expozice TeCDD byly uvedené budovy uzavřeny a ponechány v původním stavu. Sanace objektu DON A 114 A, B byla realizována v letech 1995 až 1998 (zhotovitel Vodní stavby, a. s. Praha) vyklizením. Zbytky náplní jsou umístěny v kontejnerech se sudy se speciální polyethylenovou vložkou u budovy A 1420. Zbytek technologií byl umístěn v podzemí a zalit betonem. V současnosti je budova prázdná. Další známou zátěží je lokalita DON A 1030 (menší starší dvoupodlažní objekt) a A 1420 (větší modernější budova pětipodlažní). Na náklady Spolany byla v roce 2000 provedena analýza rizika (AQUATEST – Stavební geologie, a. s. Praha) s variantami řešení této zátěže. Výstupem je 12 variant řešení. Poté byla zpracována studie proveditelnosti dekontaminace dioxinového znečištění v rámci grantového programu U.S. Trade and Development Agency. Studii vypracovala firma Resource Applications, Inc. (USA). Práce probíhaly na podzim roku 2001. Zde byl navržen a po jednáních odsouhlasen tento základní postup:

1. hrubá dekontaminace budov – odstranění nejvíce kontaminovaného materiálu
2. demolice budov
3. zneškodnění odpadu.

Od začátku sanačních prací je doporučováno ochranné překrytí budov s podtlakovým odsáváním vzduchu k zamezení průniku kontaminovaného prachu do okolí, nehledě na zamezení nežádoucí pozornosti okolí. Při likvidaci vzniklých odpadů se studie přiklání k metodě BCD (po termické desorpci katalytický rozklad dioxinů). Náklady odhadovány na úrovni 2,77 mld Kč – doba sanace do 4 let. V diskusích zavrhnuty varianty spalování mimo i v areálu Spolany. Po doplnění původní AR a studie proveditelnosti v rámci aktualizované AR navrženy sanační limity a limity pro sanační výstupy z technologií, které se staly podkladem pro Rozhodnutí ČIŽP ze dne 4. 9. 2002, v současnosti nabylo právní moci a probíhá výběrové řízení na sanaci.

Amalgámová elektrolyza – kontaminace rtutí

Je vypracován a schválen projekt sanace objektu B 116 A,B (zpracovala na základě výběrového řízení firma Ekosystém, s.r.o. Praha), který navrhuje enkapsulaci území a likvidaci vzniklých odpadů (po demolici budovy a odtěžení svrchní vrstvy zemin) uložením na skládku po termické desorpci rtuti. Probíhá EIA projektu sanačních prací, proces EIA bude uzavřen až po výběru konkrétní technologie desorpce na základě výběrového řízení. V září 2002 vyšel inzerát v rámci veřejné soutěže na dodavatele sanačních prací.

Areál závodu – podzemní vody

Dosud neřešeno. Zatím dopisem MŽP ze dne 25. 9. 2002 na FNM ČR požadováno zahájení jednání ve věci aktualizované AR celého areálu při zahrnutí vlivu povodně. Na základě této AAR předpoklad sanace (po vydání rozhodnutí ČIŽP).

(stav k 30. 9. 2002)

**RNDr. Richard Příbyl,
odbor ekologických škod MŽP**

Ministr Ambrozek požádal vedení Spolany o vstřícnost

O vstřícnost k požadavkům obyvatel obcí v okolí Spolany Neratovice požádal koncem října dopisem ministr životního prostředí Libor Ambrozek generálního ředitele firmy Miroslava Kulihu. Ministr tak reagoval na požadavky veřejnosti, reprezentované například peticí sdružení Arnika, aby ve Spolaně nebyla po povodních zahájena výroba dřívě, než po projednání nové bezpečnostní dokumentace s veřejností.

„Věřím, že tomuto požadavku budete naslouchat a potvrdíte tak novou politiku Spolany zcela otevřenou místním samosprávám a občanům,“ napsal ministr Ambrozek řediteli Spolany. Spolana má na základě

rozhodnutí Okresního úřadu v Mělníce předložit aktualizovanou bezpečnostní dokumentaci do 1. 1. 2003.

Ministr zároveň připustil možnost, že by vyčkávání na novou bezpečnostní dokumentaci nemuselo být pro podnik ekonomicky únosné. V takovém případě ovšem žádá ředitele Kulihu o urychlení prací na dokumentaci a o dokončení a veřejné projednání vnitřního ekologického auditu firmy. Zároveň vyzval ředitele Spolany, aby znovu zahájil provoz pouze v těch částech chemičky, kde je bezpečnostní riziko co nejmenší.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Dvoustranná a mnohostranná jednání ministra životního prostředí během Světového summitu o udržitelném rozvoji

Ministr životního prostředí Libor Ambrozek, který se zúčastnil jako zástupce vedoucího delegace České republiky Světového summitu o udržitelném rozvoji (WSSD), využil pobytu v Johannesburgu k řadě jednání se svými resortními partnery a s představiteli mezinárodních organizací a environmentálních smluv.

Setkání ministra Ambrozka a autora článku Dr. Hlaváčka s Klausem Töpferem a ředitelem Regionální kanceláře UNEP pro Evropu Fritsem Schlingemannem

Ministr Ambrozek se setkal s **ministry životního prostředí Slovenska, Polska, Maďarska, Chorvatska a Rakouska**, s nimiž si vyměnil názory nejen na průběh WSSD, ale rovněž hodnotil i současný stav vzájemných environmentálních vztahů. Byla diskutována otázka zintenzivnění spolupráce v souvislosti s rozšířením Evropské unie a s prosazováním udržitelného rozvoje na evropském kontinentě a v jeho středoevropské části. Byla zmíněna i potřeba sladění nejen státních politik životního prostředí, ale i strategií udržitelného rozvoje s ohledem na vysoký stupeň propojení ekonomik a na podobnost kulturního, sociálního i environmentálního vývoje ve střední Evropě. Se Slovenskem, Polskem a Rakouskem jsou nyní sjednávány dvoustranné dohody o posuzování přeshraničních vlivů na životní prostředí v souladu s ustanoveními Úmluvy Evropské hospodářské komise OSN (EHK OSN) o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států. **Chorvatský ministr životního prostředí a územního plánování B. Kovačević** pozval svého českého kolegu na konferenci ministrů životního prostředí věnovanou ochraně životního prostředí a prosazování udržitelného rozvoje v oblasti Jaderského moře, která se uskuteční v červnu 2003.

Ministr Ambrozek vyjádřil poděkování svým kolegům za pomoc, kterou jejich země poskytly České republice postižené katastrofickými povodněmi. Ministři se shodli na užší spolupráci v oblasti prevence proti přírodním katastrofám a proti různým haváriím, kdy by se měly využívat v maximální míře stávající mechanismy (vládní a resortní dohody a v rámci nich vytvořené pracovní a expertní skupiny) a případně hledat nové nástroje, jak zlepšit připravenost zemí čelit takovým událostem (modernizace systému včasného varování, monitorovacích systémů, vzájemná výměna a vyhodnocování dat apod.).

Ministr životního prostředí ČR přijal **zástupce výkonného ředitele Regionálního střediska životního prostředí pro země střední a východní Evropy (REC)** se sídlem v maďarském Szentendre **A. Jurase**, který ho informoval o plánu činnosti REC na další roky, především s ohledem na rozšíření Evropské unie o 10 zemí, kterým mj. REC poskytoval významnou pomoc v oblasti životního prostředí. Ministr Ambrozek podpořil návrhy orientovat další činnost REC na pomoc zemím východní a jihovýchodní Evropy a využívat přitom v mnohem větší míře zkušenosti budoucích nových členů EU včetně ČR.

Společně se **zvláštním pověřencem generálního tajemníka OSN pro WSSD**, bývalým nizozemským ministrem životního prostředí **J. Pronkem** a s **ministrem ekologie a přírodních zdrojů Ukrajiny S. Kurykinem** zahájil ministr Ambrozek prezentaci partnerské iniciativy „**Panevropské environmentální partnerství Východu a Západu pro udržitelný rozvoj**“, jejímž cílem je vypracovat a implementovat environmentální strategii 12 zemí východní Evropy, Kavkazu a střední Asie (VEKSA) jako jednoho z pilířů udržitelného rozvoje na léta 2003 – 2008, a to jak ve spolupráci těchto 12 zemí, tak i s členskými státy EU za podpory EHK OSN, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), Programu OSN pro životní prostředí (UNEP), Světovou bankou a dalšími. Strategie bude přijata ministry životního prostředí zemí VEKSA na 5. ministerské konferenci EHK OSN v Kyjevě v květnu 2003.

Jednání s **náměstkem generálního tajemníka OSN a výkonným ředitelem UNEP K. Töpferem** se soustředilo na posílení koordinační úlohy UNEP při prosazování environmentálního pilíře udržitelného rozvoje. UNEP jako zastřešující instituce pro velký počet mezinárodních environmentálních smluv sehraává vedoucí úlohu při zefektivnění mezinárodní správy environmentálních záležitostí. K. Töpfer ocenil angažovanost ČR v aktivitách UNEP, především výsledky dubnového 7. semináře UNEP na vysoké úrovni k čistší produkci, který se konal v Praze, a v mezinárodních environmentálních smlouvách. ČR, která již ratifikovala nejnovější smlouvy sjednané v rámci UNEP (např. Úmluva o persistentních organických polutantech, Úmluva o postupu předchozího souhlasu v mezinárodním obchodu s některými nebezpečnými chemickými látkami a přípravky na ochranu rostlin, Cartagenský protokol o biologické bezpečnosti), může sloužit jako vzor pro řadu vyspělých zemí, jak zodpovědně přistupovat k ochraně životního prostředí.

Ministr Ambrozek se krátce sešel s **předsedou Globálního fondu životního prostředí (GEF) T. El-Ashrym** a vyměnil si s ním názory na aktivity fondu

v souvislosti s třetím doplněním zdrojů GEF na období let 2002 – 2005. Česká republika, která je přispěvatelem do GEF (na roky 2002 – 2005 přispěje 4 mil. SDR, tj. asi 5,2 mil. USD), získala a získává z fondu významnou pomoc na ochranu životního prostředí. Nyní je realizován projekt na přípravu národního implementačního plánu Úmluvy o persistentních organických polutantech, bude zahájen projekt na ochranu druhově bohatých lučních společenství v chráněných krajinných oblastech, v příštím roce pak projekt na opatření vedoucí ke snížení energetické náročnosti v zemích střední a východní Evropy a projekt integrované péče v Národním parku České Švýcarsko.

Setkání s **výkonnou tajemnicí Basilejské úmluvy** o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování paní **S. Kuwabara – Yamamoto** bylo věnováno přípravě prosincové konference smluvních stran a otázce koordinace činností této úmluvy s obdobnými v jiných mezinárodních smlouvách, jako jsou např. otázka opatření proti ilegálnímu obchodování či vědecký výzkum.

Z iniciativy **rumunského prezidenta I. Iliesca** se konalo regionální setkání k otázce prosazování udržitelného rozvoje v oblasti Karpat a Balkánu, jehož se za ČR zúčastnil ministr Ambrozek. Cílem tohoto setkání bylo demonstrovat politickou vůli věnovat se systematictější ochraně ekosystémů tohoto regionu v kontextu udržitelného rozvoje a napomoci řešit i otázky ekonomického a sociálního rozvoje těchto oblastí, negativně ovlivněných nedávnou nestabilitou v jihovýchodní Evropě. Ministr Ambrozek vyzval účastníky

Ministr Ambrozek, rumunský prezident Iliescu (vpravo) a moldavský ministr životního prostředí (vlevo)

setkání k pečlivému zmapování situace v regionu i konkrétních možností, jak řešit situaci především efektivnějším využitím stávajících domácích a mezinárodních nástrojů. Rumunský prezident navrhl uspořádat ve druhé polovině roku 2003 regionální summit o udržitelném rozvoji v Karpatech i na Balkánu. Na 5. ministerské konferenci EHK OSN „Životní prostředí pro Evropu“ by měla být přijata nová Úmluva o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat.

Ministr Ambrozek se v rámci WSSD sešel neformálně s mnoha svými partnery nejen z členských zemí EU, ale i z rozvojových zemí, kdy měl možnost si s nimi vyměnit zkušenosti z ochrany životního prostředí a domluvit se na možných způsobech dvoustranné spolupráce.

JUDr. Jiří Hlaváček,
sekce zahraničních vazeb MŽP

8. setkání ministrů životního prostředí zemí Visegrádské skupiny

V polském přístavním městě Gdaňsku se ve dnech 24. – 25. října 2002 uskutečnilo pravidelné, v pořadí již 8. setkání ministrů životního prostředí zemí Visegrádské skupiny. Závěrečná etapa přípravy všech čtyř zemí na vstup do Evropské unie v oblasti životního prostředí, která byla jednou z nejnáročnějších kapitol přístupových jednání, členství v Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) a s tím související environmentální závazky, jakož i členství v mnoha mezinárodních organizacích a mezinárodních smlouvách, zvláště v rámci struktury OSN, si vyžadují udržovat velmi úzké kontakty těchto čtyř zemí a vzájemně konzultovat a případně koordinovat postoje v důležitých environmentálních otázkách.

Gdaňské setkání ministrů se soustředilo na **vyhodnocení výsledků Světového summitu o udržitelném rozvoji (WSSD)**, který se konal ve dnech 26. srpna – 4. září 2002 v jihoafrickém Johannesburgu. Země Visegrádské skupiny již na WSSD vystupovaly jako potenciální členové Evropské unie, reprezentující jednu z hospodářsky, sociálně i environmentálně nejvyspělejších částí světa, ale zároveň jako část mezinárodního společenství, které nese zodpovědnost za degradaci ekosystémů, a proto i odpovědnost za jejich obnovu či stabilizaci.

V souvislosti s WSSD byla Česká republika vyhodnocena společně s Rakouskem jako **druhá nejlepší země světa**, která aktivně participuje v mezinárodních environmentálních smlouvách. I další země Visegrád-

ské skupiny zaujaly přední místa, Maďarsko páté společně např. s Evropskou unií, Slovensko osmé místo podobně jako Dánsko, Polsko 14. místo. Tyto čtyři země jsou smluvními stranami všech mezinárodních environmentálních smluv rio de janeirské generace.

Země Visegrádské skupiny se soustředí v nadcházejícím období na rozpracování Implementačního plánu a Johannesburgské deklarace, přijatých WSSD, na podmínky svých zemí, ale i středoevropského regionu. Česká republika je spolu s Maďarskem poslední zemí regionu, která zatím **nepřijala národní strategii udržitelného rozvoje**. Polsko již v r. 2000 přijalo strategii pod názvem „Polsko 2025 – Dlouhodobá strategie udržitelného rozvoje“ a Slovensko na jaře 2002 „Národní strategii udržitelného rozvoje Slovenské

republiky“. Závěry WSSD doporučují zemím, které doposud formálně nepřijaly národní strategii udržitelného rozvoje, aby tak učinily do roku 2005.

Do konce roku 2002 předloží místopředseda vlády a ministr zahraničních věcí společně s ministrem životního prostředí České republiky vládě materiál, rozpracovávající závěry WSSD. Jedním z návrhů implementace závěrů WSSD je zřízení **Rady vlády pro udržitelný rozvoj**, jejíž statut, složení a program činnosti by měly být pak vládě předloženy ke schválení v březnu 2003. Rada bude koordinovat dokončení **Národní strategie udržitelného rozvoje České republiky**, jako nosného dokumentu implementujícího závěry WSSD.

Plnění závěrů WSSD bude vyžadovat v zemích Visegrádské skupiny, podobně jako i v jiných státech, efektivní a konstruktivní spolupráci všech zainteresovaných resortů při zajišťování integrace udržitelného rozvoje a environmentálního pilíře do příslušných sektorálních politik a strategických dokumentů na celostátní, regionální a místní úrovni při zapojení všech zájmových skupin do tohoto procesu.

Na základě průhonického jednání k přípravě WSSD (1. března 2002) a závěrů 7. setkání ministrů životního prostředí ve Visegrádu (20. – 21. března 2002) byly WSSD předloženy dvě partnerské iniciativy zemí Visegrádské skupiny: „Škola rozvojové pomoci a spolupráce na léta 2002 – 2006“ a „Semináře mladých vědeckých a výzkumných pracovníků v oblasti udržitelného rozvoje, mezinárodních environmentálních vztahů a environmentální ekonomiky na léta 2002 – 2006“. Letos se již úspěšně uskutečnily první ročníky, a to 19. – 23. srpna na Palackého univerzitě v Olomouci a 15. – 16. října na Vysoké ekonomické škole v Praze. Při prosazování závěrů WSSD a rovněž při realizaci Společného environmentálního programu Visegrádské čtyřky, přijatého na 7. setkání ministrů životního prostředí v březnu 2002, by mohl sehrát důležitou úlohu **Mezinárodní Visegrádský fond**, do kterého od letošního roku přispívá každá země po 500.000,- EUR.

Dalším bodem jednání ministrů životního prostředí zemí Visegrádské skupiny byla příprava na 5. ministerskou konferenci Evropské hospodářské komise OSN „**Životní prostředí pro Evropu**“, která se koná v ukrajinském Kyjevě ve dnech **21. – 23. května 2003**.

Česká republika pokládá přípravu na 5. ministerskou konferenci EHK OSN „Životní prostředí pro Evropu“ za velmi důležitou, protože následuje nedlouho po Světovém summitu o udržitelném rozvoji. Jedná se o proces, který byl zahájen v červnu 1991 v Dobříši, a proto má ČR zájem, aby výsledky kyjevské konference byly přínosem pro další vývoj v Evropě.

V globálním a evropském regionálním měřítku ČR upřednostňuje řádné plnění stávajících smluvních závazků a sjednávání nových, pokud jsou skutečně přínosem pro lepší ochranu životního prostředí a prosazování udržitelného rozvoje. ČR proto považuje za velmi důležitý **Protokol o strategickém posuzování vlivů na životní prostředí** k tzv. Espoo úmluvě, který je mezi novými smlouvami připravovanými k přijetí na konferenci v Kyjevě.

Existují snahy o modifikaci procesu „Životní prostředí pro Evropu“, který by se měl transformovat

v jednoroční pravidelná setkání ministrů životního prostředí v Ženevě a ukončit praxi setkání regionu Evropské hospodářské komise na vrcholných setkáních jednou za několik let. Česká republika upřednostňuje formát setkání, zahájený bývalým československým ministrem životního prostředí Josefem Vavrouškem. Nemělo by jít pouze o rutinní environmentální setkání, ale je nezbytné chápat ochranu životního prostředí jako proces prolínající se s ekonomikou, sociální sférou, ale i s politikou. Kyjevská konference částečně naplní odkaz Josefa Vavrouška, aby životní prostředí sjednocovalo Evropu. V květnu 2003 již bude více méně jasné, že se Evropská unie rozšíří o 10 zemí střední, jižní a severní Evropy. To by však nemělo vést k prosazování dvojích standardů ochrany životního prostředí v Evropě. Naopak rozšířená Evropská unie by se měla stát ochotným partnerem pro pomoc zbývajících, mnohem větší části Evropy z geografického hlediska a především z hlediska potenciálu ekosystémů.

Jedním z důležitých výstupů kyjevské konference bude přijetí a podpis „**Environmentální strategie 12 zemí východní Evropy, Kavkazu a střední Asie**“. Vypracování a přijetí Environmentální strategie má napomoci nejen ke zmapování kritické situace v oblasti ochrany životního prostředí a podmínek života obyvatelstva, ale především najít způsoby jejich rychlého zlepšování, sladění programových strategií a jejich efektivního plnění se zvláštním důrazem na přeshraniční vlivy při ochraně životního prostředí. Environmentální strategie má prosazovat principy udržitelného rozvoje, přispět k ekonomickému a sociálnímu rozvoji těchto zemí. Protože vypracování společné environmentální strategie a především její realizace si vyžádá zvýšené náklady na administrativní, odborné a finanční zabezpečení, je jasné, že se tyto země neobejdou bez zahraniční spolupráce a pomoci. Proto v kontextu přípravy na Světový summit o udržitelném rozvoji (WSSD) vznikla partnerská iniciativa „*Pan-evropské environmentální partnerství Východu a Západu pro udržitelný rozvoj*“. V rámci ní součinnost a pomoc přislíbily Nizozemí, Dánsko, Evropská unie, OECD, EHK OSN, UNDP, UNEP, nevládní organizace Eco-Forum a také ČR. ČR, která jako součást ČSFR stála u zrodu procesu „Životní prostředí“, přislíbila svou spolupráci a pomoc, především s ohledem na možnosti transferu svých zkušeností z období ekonomické transformace, z vypracování a realizace efektivní environmentální legislativy, ze zavedení moderních environmentálně šetrných technologií. I pro ostatní země Visegrádské skupiny se tak otvírají možnosti pro obdobné aktivity. ČR doposud věnovala zvýšenou pozornost spolupráci a pomoci vybraným zemím SNS v rámci české rozvojové pomoci včetně oblasti životního prostředí a napomáhání prosazování udržitelného rozvoje. V souladu s Konceptí zahraniční rozvojové pomoci České republiky na období let 2002 – 2007, vzatou na vědomí vládou v lednu 2002, patří země SNS mezi prioritní oblasti, kam by měla směřovat česká pomoc. Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko jsou pokládány za vhodné partnery pro přenos zkušeností ze střední do východní Evropy.

Ministři se dohodli na **vytvoření pracovní skupiny** pro přípravu zemí Visegrádské skupiny k 5. minister-

ské konferenci EHK OSN „Životní prostředí pro Evropu“, jejíž činnost bude koordinovat Slovensko.

Změna klimatu patří dnes k nejdůležitějším tématům mezinárodních environmentálních vztahů a k úkolům národních environmentálních politik. Proto se stala tématem i gdaňské schůzky. Země Visegrádské skupiny, které se podílely v r. 1990 na celosvětových emisích skleníkových plynů téměř 5 %, jsou smluvními stranami Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu, všechny podepsaly a kromě Polska i ratifikovaly **Kjótský protokol**, který je zavazuje do roku 2012 dosáhnout významného snížení emisí skleníkových plynů (od 6 do 8 %).

Plnění závazků Kjótského protokolu není záležitostí pouze individuálních států, ale v souvislosti s předpokládaným vstupem do Evropské unie v r. 2004 je i věcí regionální s dopady nejen na stav globálního životního prostředí, ale promítající se i do systému hospodářských vztahů. Země Visegrádské skupiny, které zatím dosahují relativně vysokého snížení emisí skleníkových plynů (např. ČR v letech 1990 – 2000 o 24,4 %), mají potenciál pro využívání mezinárodních mechanismů, napomáhajících splnění globálních (seskupení hospodářsky vyspělých zemí) a regionálních cílů (závazky Evropské unie). Proto musí být země Visegrádské skupiny připraveny po stránce legislativní, ekonomických nástrojů, administrativního a odborného zajištění.

Zvláště po Světovém summitu o udržitelném rozvoji a s využitím výsledků 6. zasedání Konference smluvních stran UNFCCC by již mělo dojít k vypracování nových národních strategií změny klimatu, k celostátnímu institucionálnímu a odbornému zabezpečení kjótských mechanismů a rovněž k intenzivní přípravě na plnění připravovaných nových směrnic a opatření v rámci rozšířené Evropské unie. Proto se ministři dohodli na spolupráci při vypracování mechanismů obchodování s emisemi skleníkových plynů, které by vzaly na zřetel předpokládané právní a praktické předpisy Evropské unie.

Země střední Evropy (především Českou republiku, Německo, Rakousko a Slovensko) postihly v srpnu tohoto roku rozsáhlé povodně. Proto i problematika **prevence proti přírodním katastrofám** byla předmětem gdaňského jednání ministrů. Ministr životního prostředí České republiky Libor Ambrozek poděkoval za pomoc, kterou obdržela Česká republika od svých bezprostředních sousedů, tedy zemí Visegrádské skupiny. ČR si hluboce cení, že předseda Evropské komise R. Prodi a komisařka pro životní prostředí M. Wallströmová

16. srpna 2002 navštívili Prahu. Velmi užitečnou byla schůzka předsedů vlád SRN, Rakouska, České republiky a Slovenska a představitelů EU v Berlíně 18. srpna 2002, která přispěla k vytvoření **Fondu Evropské unie pro odstraňování následků přírodních katastrof** (EU Disaster Relief Fund) ve výši 500 mil. EUR a dalšímu využití stávajících nástrojů (Phare, SAPARD, ISPA) k obnově postižených území.

Letošní povodně přinesly další zkušenost, že není dobře spoléhat pouze na regulovaná, vybetonovaná koryta řek a velké přehradní nádrže. Je třeba investovat tak, aby se snížilo riziko opakujících se záplav a zvýšila se přirozená retenční schopnost krajiny. Pochopitelně při vyhodnocování dosavadních zkušeností a vypracování nových doporučení je nutné maximálně využívat zkušeností i sousedních států, které v menší či větší míře sdílejí společná povodň. Proto se i v rámci zemí Visegrádské skupiny otázce povodní a jejich prevenci věnuje zvýšená pozornost a navazují pravidelné kontakty. Experti již na této problematice pracují v rámci specializovaných skupin Mezinárodní komise na ochranu Labe, Mezinárodní komise na ochranu Odry před znečištěním a Mezinárodní komise na ochranu řeky Dunaje, participují na obdobných programech v rámci agentur OSN.

Ministři se v Gdaňsku dohodli na výměně aktuálních informací v oblasti monitoringu a předpovědi počasí a na využití výsledků projektu MŽP ČR „*Vyhodnocení katastrofických povodní v srpnu 2002*“, které by měly být k dispozici koncem roku 2003. Ministři přivítali iniciativu maďarského předsedy vlády zorganizovat ve dnech 30. listopadu – 1. prosince 2002 **mezinárodní konferenci** k možnostem koordinovaného postupu střeoevropských zemí při ochraně proti přírodním katastrofám, včetně povodní. Odborníci již jednali 25. – 26. října 2002 v Budapešti o přípravě této konference.

Příprava soustavy **NATURA 2000** je jedním z nejvýznamnějších úkolů ochrany přírody v zemích Visegrádské skupiny. Na přípravě soustavy NATURA 2000 se podílejí kromě orgánů státní správy a odborných institucí státní ochrany přírody také univerzity, vědeckovýzkumná pracoviště, soukromé firmy, jednotlivci, vlastníci pozemků, nevládní organizace, občanská sdružení i široká odborná veřejnost. Probíhá aktivní komunikace mezi experty zemí Visegrádské skupiny za účelem výměny zkušeností a informací a také s kolegy z ostatních kandidátských a členských zemí Evropské unie. Dochází také k využívání mechanismů v rámci existujících mezinárodních smluv. Všechny takto získané potřebné údaje a informace mají samozřejmě význam nejen pro vytváření soustavy NATURA 2000, ale jsou jedinečnou příležitostí, jak zabezpečit kvalitní péči o přírodní dědictví v celé Evropě. Ministři podpořili zvláště snahy o zintenzivnění spolupráce při ochraně přírody v příhraničních oblastech.

Ministři životního prostředí zemí Visegrádské skupiny také hovořili podrobně o otázce **vstupu do Evropské unie** a zvláště o efektivním **využívání fondů ISPA**. Ministři se shodli zorganizovat v polovině listopadu 2002 k této problematice schůzku expertů v Budapešti.

Příští, 9. setkání ministrů životního prostředí zemí Visegrádské skupiny se uskuteční v **dubnu 2003** ve slovenských **Košicích**.

JUDr. Jiří Hlaváček
sekce zahraničních vztahů MŽP

Delegace MŽP v čele s ministrem Ambrozem během jednání.

Ekofilm 2002 ve znamení povodní

XXVIII. Mezinárodní filmový festival o životním prostředí, přírodním a kulturním dědictví

Letošní Mezinárodní festival Ekofilm byl, jako ostatně vše, co se dělo před ním, v době jeho konání i poté ve větší části naší republiky, ve znamení povodní. Český Krumlov byl jedním z nejpoštiženějších měst a to, že se zde festival opravdu konal, lze považovat téměř za zázrak.

Jako každým rokem i letos začínala práce **výběrové komise**, která má za úkol shlédnout všechny přihlášené filmy a z nich vybrat nejlepší do soutěže, již počátkem léta. V srpnu, kdy jsme byli s prací na hodnocení filmů asi za polovinou, jsme častěji než filmy sledovali na obrazovkách našich televizorů, jak stoupá voda Vltavy, jak se valí ulicemi Českého Krumlova a zaplavuje domy, které jí stojí v cestě. S obavou jsme na to hleděli a říkali si, zda se vůbec bude moci festival v Krumlově konat a kde se ubytují všichni účastníci, když je většina penzionů zaplavena. A řečneme si s Bohumilem Hrabalem, že neuvěřitelné se stalo skutkem. Festival začal v termínu, Český Krumlov nás uvítal s otevřenou náručí, všichni účastníci byli ubytováni a nakrmeni. Zkrátka jakoby se nic nestalo. Náhodný návštěvník na první pohled ani nepoznal, co se v městě před necelými dvěma měsíci dělo. Musím hluboce smeknout před všemi obyvateli Českého Krumlova a těmi, co jim pomáhali – byla to opravdu nadlidská práce a při hlubším pohledu je jasné, že je ještě veliký díl práce před nimi.

O tom, že se Mezinárodní festival Ekofilm již dostal do povědomí tvůrců filmů o životním prostředí, přírodním a kulturním dědictví, svědčí i to, že každým rokem je do soutěže přihlášeno více filmů. Letos přišlo v termínu **137 filmů**, z toho bylo **48 českých a 89 zahraničních**. Ze zahraniční produkce bylo nejvíce filmů od našich sousedů ze Slovenska, a to 16 filmů. Dále následuje Německo s 9 filmy, Rakousko se 7 filmy, USA, Británie, Indie, Austrálie a Dánsko s 5 filmy, Nizozemí se 4 filmy, Francie, Portugalsko, Singapur a Švýcarsko se 3 filmy, Polsko a Rusko se 2 filmy, Belgie, Brazílie, Čína, Estonsko, Filipíny, Gruzie, Irsko, Japonsko, Nový Zéland, Skotsko a Ukrajina dodaly po jednom filmu.

Z této bohaté nabídky vybrala výběrová komise do soutěže 19 českých a 34 zahraničních filmů.

Festival Ekofilm byl slavnostně zahájen ve středu 2. 10. v 17,00 hod. na náměstí Svornosti, kde promluvili ředitel festivalu František Urban a starosta Českého Krumlova Antonín Princ. K poslechu hrála skupina Nezmaři.

Mezinárodní porota ve složení předseda Prof. akad. sochař Vladimír Preclík, Praha, a členové Ing. Jarmila Hanáková, Český Krumlov, Mgr. Kateřina Javorská, Bratislava, Prof. Jan Barica, Kanada,

Ředitel festivalu F. Urban a ministr L. Ambrozek při závěrečném vyhlášení výsledků.
Foto Auvix

Mgr. Ján Opárty, Bratislava, PhDr. Ivan Rynda, Praha, Prof. Jan Uhde, Kanada a Ing. Eva Vavroušková, Praha, začala pracovat již v pondělí 31. září. Jejím úkolem bylo shlédnout a vyhodnotit 53 filmů, z nichž nejdelší byl český film „Hry prachu“ (86 minut), nejkratší byly některé kreslené studentské filmy pro děti (2 minuty). Průměrná délka filmu je cca 25 minut.

Po dlouhé vzrušené diskusi a následném hlasování rozhodla porota takto:

Velkou cenu Ekofilmu 2002 získal nádherný čínský film **Nan Xi River (Řeka Nan Si)**. Řeka Nan Si teče od severu k jihu a kolem ní je roztroušeno více jak 200 vesniček, z nichž nejstarší je Cangpo, původně zbudovaná v roce 955 n. l.

„Film získal cenu za způsob, jakým přesahuje rozměr geograficko – přírodního díla. Celostní kultura s tradicí z poloviny 10. století je adekvátně uchopena kongeniálními filmovými prostředky, jež nesou sdělení i pro budoucnost: nejen úcta k přírodě a skromnost, ale i racionální plánování lidských sídel, založené v době rostoucího vodního stresu na šetrném vodním hospodářství, a přirozená lidská soudržnost by měly stát v základech trvale udržitelného způsobu života.“

Zvláštní cenu poroty získal novozélandský film **Tropical Gothic (Tropický chrám)**. Stará dáma, australská badatelka, i po manželově smrti obývá dům obklopený bažinou a hustým, tmavým deštým pralesem v tropické Austrálii. Byl sice postaven pro lidi, ale jeho okna a dveře jsou otevřené i pro drobné živočichy z pralesa, jako jsou medojedi, žáby, pavouci a různí hlodavci. V běhu času však paní registruje změnu kvality životního prostředí k horšímu (potůček, který při velkých deštích tek l kolem domu, byl dříve čistý).

„Film získal cenu za poetický příklad harmonického soužití člověka a přírody ve smyslu ekosystémového přístupu k životnímu prostředí.“

Cenu v kategorii publicistika a zpravodajství získal český film Tomáše Škrdlanta **Mnoho hlasů**. Občanské iniciativy jsou třetí hybnou silou vedle státu a trhu. Tam, kde nesou lidé následky nějakého rozhodnutí, měli by být i součástí procesu, kterým se takové rozhodnutí připravuje.

„Film dostal cenu za to, že dodává odvahu všem, kteří nevěří, že je možné zasahovat do věcí veřejných.“

Režisér J. Sommer, ministr L. Ambrozek a moderátor J. Vejvoda při předávání Ceny MŽP. Foto F. Hrdlička

Cenu v kategorii dokument získal film *Shores of Silence – Whale Sharks in India (Břehy ticha – žralok velrybí v Indii)*. Film naturalisticky vykresluje neskutečně surové vybíjení žraloka velrybího indickými domorodci, kteří části jeho těla výhodně prodávají. Inicioval zákaz lovu těchto něžných obrů.

„Film dostal cenu za obrazově výstižné a emocionálně strhující dokumentární zpracování problému člověkem ohrožených živočišných druhů.“

Cenu v kategorii vědecký a vzdělávací pořad získal nizozemský film *The Magnificent Seven (Sedm statečných)*. Je zde představeno sedm neohroženějších zvířat v sedmi nejznámějších pralesích naší planety. Další kácení pralesů doslova vymaže z přírody naše nejbližší příbuzné – lidoopy.

„Film byl oceněn za výraznou a originálně zpracovanou ilustraci nejpálčivějších globálních ekologických ohrožení současnosti.“

Cenu v kategorii volná tvorba získal slovenský film *Famílie – Oravská rodina*. Představuje typickou velkou oravskou rodinu soukromého zemědělce. Manželé spolu žijí 33 let, mají šest dcer, dva syny a pět vnoučat.

„Film získal cenu za poutavý dokumentaristický pohled na život tradiční rodiny se všemi přežívajícími i novými rodovými stereotypy spojený s úvahami o smyslu rodiny v dnešním světě.“

Cenu v kategorii režie získal slovenský film *Mustang*, pojednávající o tajemném království, které je skryto v hlubokém a nepřístupném údolí pod Himálajem a kde lidé neznají elektřinu, cesty ani auta.

„Film byl oceněn za filmově profesionálně zpracované téma života v tajemném království ukrytém před naším světem vysokou hradbou Himálaje.“

Cenu v kategorii scénář získal film *Salt – Tears of the Earth (Slané slzy Země)*, který vykresluje život a způsob dobývání soli v některých největších solných dolech na Zemi.

„Film byl oceněn za vyčerpávající zdokumentování různých způsobů těžby soli, které tvůrci moudře pojali i jako sondu do odlišných životních stylů lidí v rozličných koutech světa.“

Cenu v kategorii kamera získal slovenský film *Chodníčky Velké Fatry*, zachycující zajímavosti velkofatranské fauny a flóry.

„Film byl oceněn za precizní a výtvarně citlivou kompozici obrazů fauny a flóry v dolinách Velké Fatry. Kamera: Vladimír Haviar.“

Cenu Ministerstva životního prostředí získal český film *ELFilm* režiséra Jakuba Sommera. Je to technicky i námětově velmi dobře zpracovaný film, který tvůrce označil jako minimalistický portrét maximální lásky.

„Film byl oceněn za nekonvenční a vtipný obraz osobního dozrávání mladého muže v podmínkách současné společnosti.“

Cenou města Krumlova byl oceněn film *Má vlast*, který beze slov, jen na pozadí Smetanovy Vltavy, formou sestřihu z televizního zpravodajství přibližuje divákovi hrůzy povodně na řece Vltavě.

„Film byl oceněn za ucelený obraz o letošní živelné pohromě, kterou způsobila po celém svém toku řeka Vltava, podkreslený majestátní hudbou Bedřicha Smetany.“

Cenu Státního fondu životního prostředí získal film *ABCD Ekologie aneb Životabudič* – třicetidílný cyklus etud všedního dne. Jde o čtyřminutové výchovné etudy, vysílané v České televizi.

„Film byl oceněn za výchovný cyklus, který upozorňuje na prohřešky proti životnímu prostředí a současně nabízí návod, jak se k prostředí chovat šetrněji.“

Cenou Transgasu, a.s. byl oceněn film *Wolves! Back in Germany (Vlci! Zpět v Německu)*. Film zachycuje systematickou práci profesionálů i dobrovolníků při pátrání po vlci poblíž Berlína a radost, když uviděli, že vlci se již do Německa vrátili.

„Film byl oceněn za poutavé zobrazení péče a zodpovědnosti za volně žijící druhy.“

Festivalové filmy mohla od středy do soboty shlédnout veřejnost na zámku ve velkém sále v Mincovně, kde se nepřetržitě od 9,00 – 18,00 hod. podle programu promítaly jak soutěžní filmy, tak i ty, které jsou hodnotné a zajímavé, ale do soutěže se nedostaly. Pro promítání filmů na přání byla vyčleněna v Mincovně jedna z menších místností. Ve středu, čtvrtek a v pátek od 8,30 do 12,00 hod. bylo v kině J&K zorganizováno promítání pro školy.

V neděli dopoledne pak byla přehlídka nejlepších filmů z Ekofilmu 2002.

Ekofilm však neznamená jen promítání filmů. Velký význam mají rovněž **semináře**, konané v Zrcadlo-vém sále, a večerní doprovodné akce. Jejich témata byla letos – jak jinak – také ovlivněna letními povodněmi.

Ve **čtvrtek 3. 10.** dopoledne na semináři „**Záplava obalů a odpady ze záplav**“ byli v panelu exnáměstkyňe ministra ŽP Ing. Eva Tylová, Ing. Ondřej Bačík z odboru odpadů MŽP, Ing. Ivo Kropáček z Hnutí Duha a RNDr. Martina Vrbová z organizace EKO-KOM, moderoval Ing. Ondřej Velek ze Společnosti pro trvale udržitelný život.

Dopoledne zorganizoval PaeDr. Martin Slunečko seminář na téma „**Hospodářská zvířata – továrna na potraviny?**“ V panelu měli vystoupit RNDr. Marek Špinka, CSc., z Výzkumného ústavu živočišné výroby, Ing. Dita Michalíková ze Společnosti pro zvířata a Ing. Karel Jech ze Společnosti pro trvale udržitelný život. Poslední dva se sice omluvili (Karel Jech pro nemoc), ale přesto byl seminář velmi zajímavý a přinášel spousty informací. Namísto živého Karla Jecha promlouval dvourozměrný Jech z obrazovky

v dokumentárním filmu *Uprostřed cesty*, který Martin Slunečko natočil.

Večer pak v Mincovně na doprovodné akci „**Jak se točila voda**“ povídali redaktori a zpravodajové České televize Jana Lorencová, Vladislav Kvasnička a Dana Patrmanová o své práci v době povodní a promítli filmy vytvořené sestřiháním zpravodajských záběrů z doby, kdy na českých řekách stoupala voda. Byla to smutná podívaná.

V **pátek 4. 10.** dopoledne se konal seminář „**Stoletá voda každý rok**“, kde panelisté RNDr. Jan Pretel, CSc., z Českého hydrometeorologického ústavu, Ing. Vladimír Krečmer, CSc., předseda Národního lesnického komitétu, Ing. Marie Zahradníková z MŽP a Vladimír Karlík ze sdružení Arnika hovořili jednak o konkrétních situacích z období povodní, jednak o způsobech prevence, integrovaném záchranném systému, o možnosti, že se bude povodeň opakovat atd. Moderovala Pavla Jelínková z Českého rozhlasu.

Odpoledne probíhal seminář „**Co České republice přinese a vezme NATURA 2000**“. V panelu vystoupili Ing. Alois Pavlíčko z MŽP, RNDr. František Pojer a Ing. Jiří Guth z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, RNDr. Luboš Starka ze Správy chráněných krajinných oblastí ČR a Ing. Pavel Pešout z ČSOP.

Večer se konalo v Mincovně setkání Steva Lichtaga s americkým potápěčem Billem Parksem a českým potápěčem a fotografem Richardem Jaroněkem. Richard Jaroněk se specializuje na focení podmořských živočichů, hlavně ryb. Fotí i ta nejmenší podmořská zvířátka velikosti několika milimetrů. Promítl nám několik desítek perfektních záběrů nepředstavitelně barevných podmořských živočichů. Sál byl jako obvykle nabitý k prasknutí, dotazů spousta.

V **sobotu 5. 10.** se konal za účasti senátorky doc. MUDr. Jaroslavy Moserové, DrSc., předsedkyně České komise pro UNESCO, JUDr. Františka Mikeše, přednosty OÚ Český Krumlov, Ing. Aleše Krejčů, ředitele Státního památkového ústavu v Českých Budějovicích, Ing. Josefa Hlásky a Ing. Jiřího Bureše ze Správy CHKO Třeboň a Jiřího Hladkého, památkáře z OÚ v Písku, seminář na téma „**Rok 2002 – rok povodní a kulturního dědictví**“. Jiří Hladký na závěr promítl svůj amatérský film o zatopení písčitého mostu, o práci potápěčů při hledání a vyzdvihování jednotlivých částí mostu a o jeho postupné opravě. Seminář moderovala Kristina Vrkočová z České televize.

Na odpoledne posledního dne festivalu byl naplánován seminář „**Co (ne)přinesl Johannesburg?**“. V panelu vystoupili ministr životního prostředí RNDr. Libor Ambrozek, poslanci Poslanecké sněmovny Parlamentu RNDr. František Pelc a RNDr. Miloš Kužvart, PhDr. Ivan Rynda ze Společnosti pro trvale udržitelný život a Ing. Zuzana Drhová, Zelený kruh. Všichni panelisté se Světového summitu o udržitelném rozvoji v Johannesburgu osobně zúčastnili. Seminář moderoval Ing. Jaroslav Stoklasa, CSc.

V sobotu večer byl Ekofilm 2002 v Maškarním sále **slavnostně zakončen**. Po úvodních projevech ministra životního prostředí Libora Ambrozka a ředitele festivalu Františka Urbana byly tvůrcům, případně jejich zástupcům, předány ceny, které letos

zhotovil předseda poroty akad. sochař Vladimír Preclík. Slavnostního ceremoniálu se zúčastnili mimo ministra životního prostředí Libora Ambrozka starosta Českého Krumlova Antonín Princ, poslanci Poslanecké sněmovny Parlamentu František Pelc a Miloš Kužvart, většina oceněných tvůrců vítězných filmů i mnoho osobností nejen z Jihočeského kraje.

Co říci závěrem?

Jako každý rok i letos se v soutěži objevilo mnoho zajímavých a poučných filmů, které budou nesčetněkrát promítány i po skončení festivalu. Ve videotéce Ministerstva životního prostředí mají školy i organizace možnost si je vypůjčit. Některé organizace pořádají veřejné promítání filmů z Ekofilmu, např. Společnost pro trvale udržitelný život každoročně organizuje pro žáky a studenty základních a středních škol týdenní promítání vybraných filmů nazvané Ozvěny Ekofilmu. Mnohé z filmů jsou uváděny v České televizi. Tím, že jsou filmy zajímavé a citlivě zpracovány, jsou schopny oslovit diváka a přimět ho k přemýšlení o smyslu šetrného chování k přírodě a v přírodě. Je patrné, že takováto forma prezentace ekologických myšlenek má smysl – vždyť co jiného než film a televize ovlivňuje dnes chování a myšlení většiny lidí.

Nemalý význam na Ekofilmu mají také semináře a doprovodné akce. Stejně jako v předcházejících letech i letos byly všechny semináře bohatě navštíveny, a to nejen těmi, co bydlí v Jihočeském kraji. Semináře byly perfektně zorganizované (garanti, díky!!), panelisté byli vysoce fundovaní odborníci a všichni zúčastnění měli jedinečnou šanci diskutovat společně o ožehavých problémech současnosti. Také večerní akce v Mincovně byly zdařilé, což dokazovalo i to, že mnohdy ani nestačily židle v sále.

Festival Ekofilm byl letos již 28. v řadě, v Českém Krumlově byl pořádán po šesté. Je zde již vytvořena tradice a nádherná architektura a příjemné prostředí Krumlova dává festivalu kouzlo, které propůjčují např. Karlovy Vary Mezinárodnímu filmovému festivalu. Krumlov oplývá přesně těmi správnými atributy, které má festivalové město mít – je malé, útulné, dobře přístupné veřejné dopravě. Historicky cenné prostředí chráněné organizací UNESCO tvoří Mezinárodnímu festivalu o životním prostředí, přírodním a kulturním dědictví Ekofilm důstojný rámec.

Takže: **EKO FILM 2002 je mrtev, ať žije EKO FILM 2003!**

**Ing. Eva Vavroušková,
členka poroty
a předsedkyně výběrové komise**

Přehlídka filmů měla stále živou účast diváků.

Krajinotvorné programy MŽP a protipovodňová ochrana

Aktivní poznání problematiky ekologie krajiny a v jejím rámci i vzájemná interakce mezi ekologií krajiny a opatřeními ke snížení povodňových škod předpokládá uplatnění nového přístupu k vnímání potřeb krajiny, který byl uplatněn v Evropské úmluvě o krajině a který je v originálu nazýván senzibilita ve smyslu vnímání potřeb krajiny s citlivým přístupem k řešení všech problémů, které se v krajině vyskytují, včetně minimalizace povodňových škod.

Vnímání, respektování potřeb krajiny, odmítání apriorních technicistních řešení, hledání nových cest a způsobů bylo již mnohokrát popsáno a bylo konstatováno, že není v technických a ekonomických možnostech současné civilizace zabezpečit to, co může zajistit sama příroda, pokud se jí dopomůže vhodně volenými environmentálními opatřeními.

Ekologové mnohokrát upozorňovali na **nepřiměřené přeceňování** významu technických protipovodňových opatření po povodních na Moravě a definovali určité **desatero**, jehož platnost se opět potvrdila (formulace – RNDr. V Petříček v roce 1998):

- Povodně, ať již stoleté či tisícileté, postihnou vždy jen území říčních niv, tedy přirozená záplavová území.
- Ty jsou naopak pravidelnými záplavami podmíněny. Mají význam nejen vědecký, ekologický, ale i významně vodohospodářský a produkční.
- Přírodním a přírodě blízkým ekosystémům, tedy lužním lesům a loukám, povodně neublíží.
- Velkým povodním nelze žádnými technickými prostředky (úplně) zabránit.
- Využívání nivy pro výstavbu, bydlení a výrobu je vždy rizikové.
- Stavební nevodohospodářské objekty jsou povodněmi ohroženy a samy povodňové škody umocňují.
- Nejlepšími a nejlacinějšími „přehradami“ jsou lesy, především lužní. Jejich plánovitě rozšiřování koresponduje s plánovaným útlumem v zemědělství.
- Soustavná regulace řek je výzvou k souboji, který však řeka nakonec vždy vyhraje. Dejme řekám jejich prostor.
- Povodňové škody jsou zčásti daní přírodě za nerespektování jejich zákonů.
- Je proto lacinější se přírodě přizpůsobit, než s ní nákladně a neúspěšně bojovat.

Plně v intencích těchto principů byly v **Programu revitalizace říčních systémů** (dále PRŘS) stanoveny i dlouhodobé cíle, vycházející z potřeb problematiky ekologie krajiny, které by (pokud by byly vodohospodáři přijaty) mohly být i naplněním environmentálních cílů podle Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES ustavující rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky.

Cílem Programu revitalizace říčních systémů je vytvořit podmínky pro obnovu přírodního prostředí i zdrojů užívaných člověkem. Jeho postupné naplňování předpokládá taková opatření, která povedou k udržení a systematickému zvyšování biologické rozmanitosti, příznivému uspořádání vodních poměrů a takovému uspořádání funkčního využití území, které zajišťuje ochranu přírodních i kulturních hodnot krajiny. V rámci těchto cílů PRŘS předpokládá (mimo jiné):

- revitalizační opatření na vodních tocích, přičemž prioritou jsou drobné vodní toky, které svou délkou patří mezi nejdůležitější krajinotvorné prvky na území ČR;

- s revitalizačními opatřeními na tocích nezbytně souvisí i obnova niv a doprovodných břehových porostů a přechodových pásem;
- revitalizace odstavených ramen vodních toků, které jsou významným prvkem zejména v systému vodních ploch a mokřadů a s nimi souvisejícími porosty, přechodovými pásy a zpravidla také biokoridory;
- revitalizace pramenných oblastí, které byly v důsledku extenzivního zkapacitňování vodních zdrojů opomíjeny, zanedbávány a v mnoha případech i nešetřně devastovány. O nedobrému stavu svědčí skutečnost, že se předpokládá revitalizace 1 100 ha pramenišť;
- obdobným problémem jsou nevhodně odvodněné pozemky, které vyžadují revitalizaci, jejichž rozsah je cca 100 000 ha;
- zakládání a obnova mokřadních ekosystémů – cca 65 000 ha ploch;
- obdobným problémem, který je navíc komplikován množstvím dusičnanů v podzemních vodách, jsou revitalizační opatření ve zdrojových oblastech pro obnovu zásob podzemních vod;
- environmentální obnova retenční schopnosti krajiny, která zůstávala v plánech vodohospodářů až na jednom z posledních míst, bude s ohledem na povodňové škody a možnost jim zabránit s největší pravděpodobností rozšířena a bude se realizovat i v rámci Programu protipovodňové prevence MZe; na realizaci se má podílet i Evropská investiční banka úvěrem ve výši 60 mil.;
- z pochopitelných důvodů je součástí PRŘS i odstraňování příčných překážek v tocích a budování rybích přechodů;
- v neposlední řadě jsou z PRŘS financována i další opatření, jako rekonstrukce technických prvků na rybnících a odbahňování rybníků, za předpokladu, že mají významný environmentální efekt.

Tento výčet není úplný ani z hlediska titulů, ani z hlediska environmentálního významu jednotlivých akcí, které mohou mít velice různorodý charakter, ale mají jedno společné: environmentální přínos, a to zejména v oblasti revitalizace říčních systémů jako základu hydroekologické stability krajiny.

Pravidla pro PRŘS přímo obsahují **dotační tituly**, které je možné využívat v rámci protipovodňových opatření:

a) revitalizace přirozené funkce vodních toků:

- revitalizace vodních toků, včetně jejich niv;
- revitalizace odstavených ramen vodních toků;
- revitalizace pramenných oblastí;
- zakládání a revitalizace břehových nebo doprovodných porostů podél vodních toků a melioračních kanálů,
- revitalizace přírodního charakteru koryt vodních toků;

b) zakládání a revitalizace prvků systému ekologické stability vázaných na vodní režim:

- revitalizace nevhodně odvodněných pozemků a odvodňovacích soustav;
- revitalizace a zakládání mokřadních ekosystémů;
- opatření pro obnovu zásob podzemních vod;
- opatření pro obnovu a stabilizaci vsakovacích ploch;
- protierozní opatření vázaná na zlepšování stability vodního režimu;

c) revitalizace retenční schopnosti krajiny:

- revitalizace v minulosti zaniklých a poškozených retenčních prostorů (nevztahuje se na následky zanedbání povinné údržby objektu);
- zakládání nových retenčních prostorů, zejména jako součástí systémů ekologické stability krajiny;
- zvyšování retenční schopnosti území (např. suché poldry, systémy hrází, občasné rozlitiny apod.);
- protipovodňová opatření retenčního charakteru vázaná na zvýšení stability vodního režimu území;

d) rekonstrukce technických prvků na rybnících a odbahňování rybníků:

e) odstraňování příčných překážek na vodních tocích a podpora takových technických řešení, která je neobsahují (doplňování a stavba rybích přechodů).

Jednoznačnou podmínkou pro naplnění požadavku na dotaci je dosažení cíle PRŘS, totiž že navrhovaným opatřením musí být vytvoření či revitalizace ekologicky stabilního prvku v krajině spojené se zásahem do vodního režimu krajiny nezbytným pro jeho příznivé ovlivnění (biocentrum, biokoridor, významný krajinný prvek, zvýšení retenční schopnosti ap.). Realizovaná opatření nesmějí být využívána pouze a především k podnikatelským záměrům, ale musí v první řadě splňovat cíle PRŘS.

Pravidla současně stanoví, kdy **nelze** poskytnout finanční prostředky. Jedná se o opatření:

- a) která jsou běžnou údržbou či péčí, tedy zákonnou povinností správců vodních toků a vlastníků pozemků, vlastníka vodohospodářského díla či dotčené nemovitosti,
- b) jejichž cílem je v první řadě vytváření podmínek pro jejich hospodářské využití,
- c) jejichž revitalizační efekt zjevně nebude přiměřený vynaloženým nákladům,
- d) na případy zakládání a revitalizaci prvků systému ekologické stability, které nejsou jednoznačně spojeny s příznivým zásahem do vodního režimu v krajině (např. výsadba porostů podél dopravních komunikací);

V rámci **Programu péče o krajinu** (dále PPK) jsou důležité následující dotační tituly významné z hlediska možností snižování povodňových škod:

A. Ochrana krajiny proti erozi, kde se sleduje snižování ohrožení půdního fondu erozí tvorbou protierozních opatření a zvyšování retenční schopnosti krajiny. Předmětem podpory je:

- A 1. Asanace a stabilizace projevů plošné a rýhové eroze mimo koryta vodních toků.
- A 2. Tvorba biologických protierozních opatření. Podpora se vztahuje na:
 - opatření, která jsou součástí pozemkových úprav nebo na ně navazují,
 - realizaci vymezených územních systémů ekologické stability,
 - výsadbu dřevin (solitérní výsadba, liniová výsadba, větrolamy, meze, břehové porosty),
 - zakládání trvalého travního porostu.

B. Udržení kulturního stavu krajiny, ve kterém se sleduje udržení typického krajinného rázu a základních mimoprodukčních funkcí krajiny, omezování nežádoucího šíření chorob na dřevinách, zavádění ozdravných opatření v intenzivně zemědělsky využívaných oblastech, podpora přírodě blízkých forem zemědělského hospodaření a podpora přírodě blízkých forem lesního hospodaření na plochách vymezeného ÚSES.

B 1. Vytváření podmínek pro zachování významných biotopů (šetrné kosení travních porostů a rákosin, obnova skladby lučních společenstev, likvidace náletových dřevin a jiná biotechnická opatření). Příspěvek se poskytuje na:

- kosení travního porostu a rákosin lehkou mechanizací,
- ruční kosení,
- likvidaci křovinného a dřevinného náletu,
- údržbu trvalých travních porostů šetrnou pastvou; podmínkou je stanovení maximálního počtu kusů a stanovení režimu pastevního hospodaření,
- opatření na zlepšování přírodního prostředí zaváděním jiných extenzivních způsobů hospodaření.

B 2. Péče o plochy v modelových územích pro krajino-
tvorné programy MŽP. V rámci tohoto programu se poskytují příspěvky na:

- vytváření podmínek pro zachování a obnovu významných biotopů, které spočívá zejména v údržbě prvků ekologické stability krajiny (jedná se také o lužní lesy),
- likvidaci a přírodě blízkou kultivaci ruderalních ploch souvisejících s modelovými územími krajino-
tvorných programů (zejména pak s Programem revitalizace říčních systémů).

C. Podpora druhové rozmanitosti.

C.1 Podpora obnovy přirozených společenstev a stanovišť ustupujících populací původních rostlinných i živočišných druhů.

- předmětem podpory jsou speciální opatření, např. rozrušování drnu, prohlubování a vytváření tůňek a umělých drobných vodních ploch,
- změna druhově chudých lučních porostů na genetiky a stanovištně druhově bohaté.

C.2 Opatření k podpoře přírodě blízkého hospodaření v lesích ve vymezeném ÚSES.

- předmětem podpory jsou opatření, vedoucí ke zlepšení stavu lesních porostů a jejich stabilizaci, prováděná ve vymezeném ÚSES nad rámec opatření stanovených zákonem o lesích.

Toto vše jsou platné předpisy a jasná administrativní pravidla, ale příroda je natolik mnohotvárná, že se neustále objevují nové a nové modifikace potřeb řešení a nové a nové environmentální aspekty, které je třeba v krajině zdokonalovat, aby mohla plnit své přirozené funkce. Z mého, možná trochu subjektivně zaměřeného zorného úhlu, je třeba si uvědomit:

- a) jakkoli dokonalá technická opatření jsou nakonec vždy závislá na kvalitě obsluhy a na její připravenosti řešit nerutinní problémy; příroda a dobře fungující krajina zvládá všechny tyto problémy způsobem jí bytostně vlastním, a to bez závislosti na lidech;
- b) lidé ve vypjatých situacích hledají optimální řešení a spíše se uchylují k určitým formám alibismu, popřípadě k důslednému fatalismu; to se o přírodě říci nedá;
- c) škody na lidských sídlech, na komunikacích, na výrobních zařízeních apod. se budou odstraňovat roky (na Moravě to trvá již 5. rok); škody na ekosystémech „volné

- krajiny“, pokud vznikly, budou odstraněny většinou přirozenou cestou cca do 3 let;
- d) zeleň ve městech, kterými procházela povodeň, měla povětšinou pozitivní vliv na její průběh a napomáhala zmírnění následků;
- e) měli bychom vyhodnotit proces adaptace krajiny a přírody do „normálního stavu“ a poučit se z hlediska selekce toho, co bylo pozitivní a toho, co zákonitě jako nefunkční zanikne;
- f) při nápravě škod po povodních je nutné poučit se z toho, co je běžné v přírodě a krajíně, tj., že procesy nápravy nesměřují k obnově „původního stavu“, ale pokračují po určité vývojové trajektorii celého ekologického systému;
- g) povodně a devastace krajiny by nás měly inspirovat k intenzivnímu poznávání toho, co je v rámci ekologie krajiny trvale udržitelné a co nikoli, a tomu přizpůsobit naše jednání;

h) znovu jsme se přesvědčili o tom, že dnešní způsob prognóz, založený na hodnocení meteorologické situace ve vztahu k říční síti, je neúplný a málo funkční. Bude nezbytně nutné toto prognózování rozšířit i na celou oblast ekologie krajiny a hledat možné projevy v územních celcích.

Na závěr bych chtěl poznamenat: **pokud by letošní povodně měly znamenat konečně návrat k určité pokoře před velikostí a mohutností sil přírody a současně by nás zbavily nereálných představ, že existují takové finanční zdroje a takové technické prostředky, které lidem umožní všechny povodně zvládnout, byl by to (přes veškeré způsobené škody a ztráty) velký přínos pro nás i pro budoucí generace.**

RNDr. Jan Kender,
ředitel odboru ekologie krajiny MŽP

SFŽP uvolnil prvních 40 mil. na obnovu ČOV a kanalizací

Ministr životního prostředí Libor Ambrozek schválil poskytnutí podpory pro 19 obcí a měst postižených srpnovou povodní ve výši téměř 40 milionů Kč.

Finanční podporu ze SFŽP na sanační práce na ČOV a kanalizacích nebo jejich obnovu obdržely obce Drnholec, Nezvěstice, Zdemyslice, Liblín, Tlučná, Příchovice, Štáhlavy, Katovice, Pohorská Ves, Dobřichovice, Lety, Vrané nad Vltavou a města Švihov, Řevnice, Nepomuk, Veltrusy, Kaplice, Volyně, Janovice nad Úhlavou.

Ke dni 30. 10. 2002 byly na Fond podány již **63 žádosti** o finanční podporu sanačních prací a obnovy již existujících nebo rozestavěných čistíren odpadních vod a kanalizací v postižených obcích **s požadavkem podpory celkem 821 milion Kč.** Další žádosti se připravují k registraci, vyhodnocují a budou v nejbližší době předloženy ministru ŽP k podpisu.

V rámci speciálního programu pro obnovu nebo výstavbu kanalizační sítě a ČOV, označovaného číslem 11.1., Státní fond životního prostředí ČR poskytuje obcím a městům, případně podnikatelským subjektům, přímou finanční podporu na obnovu čistíren

odpadních vod a kanalizací poškozených povodněmi a záplavami nebo na výstavbu ČOV a kanalizací. Program je vyhlášen pro území postižená povodní v roce 2002, ve kterých byl vyhlášen nouzový stav.

Podporu je možno poskytnout ve výši 80 % z nákladů, a to obcím a městům ve formě dotace, podnikatelským subjektům ve formě půjčky s úrokem 4 % p.a. splatnou nejpozději do 8 let, případný odklad splatnosti může v rámci této lhůty dosáhnout maximálně 2 let.

Vyplněný formulář předloží žadatelé místně příslušnému oblastnímu inspektorátu ČIŽP. Oblastní inspektorát ČIŽP předá následně se svým vyjádřením žádost SFŽP ČR.

Informace o možnostech poskytnutí finanční podpory ze SFŽP ČR lze získat na všech pracovištích Fondu a také na internetové adrese www.sfzp.cz

(tisková zpráva SFŽP z 1. 11. 2002)

První miliony z Vládního povodňového konta pro Zálezlice a Kly

Státní fond životního prostředí uvolnil 31. října obcím Kly a Zálezlice z Vládního povodňového konta 26 mil. Kč na již probíhající výstavbu nových obecních nájemních bytů pro občany postižené povodněmi v srpnu 2002.

Peníze byly uvolněny na základě rozhodnutí ministra pro místní rozvoj Petra Němce jako 50% záloha ještě před uzavřením Smlouvy o poskytnutí finančních prostředků na výstavbu nájemních obecních bytů. Další finanční prostředky ve výši 5,5 milionu Kč dostanou města Zákupy a Švihov, a to opět jako 50% zálohu na přiznanou částku.

V případě dokončení výstavby do 31. 12. 2002 mohou obce dostat až 1 mil. Kč na jednu bytovou jednotku, při nesplnění tohoto termínu činí příspěvek 600 tis. Kč.

Obec Kly staví obecní domky se 40 bytovými jednotkami – příspěvek z VPK může dosáhnout až 40

mil. Kč, obec Zálezlice domky s 12 bytovými jednotkami – příspěvek celkem až 12 mil. Kč, město Švihov 8 bytových jednotek s příspěvkem až 8 mil. Kč a město Zákupy 5 bytových jednotek formou vestavby pro občany povodněmi postižené obce Lužec nad Vltavou – příspěvek z VPK by mohl dosáhnout až 3 mil. Kč.

Účet Vládního povodňového konta (VPK)
je veden u České národní banky s číslem

9025001/0710, variabilní symbol 2002, KS 558 nebo 379. Stav účtu ke dni 1. 11. 2002

je 133,7 mil. Kč, počet dárců 28 884.

(tisková zpráva SFŽP 1. 11. 2002)

MŽP souhlasí s cementárnou ve Štramberku, pokud dodrží přísné podmínky

Ministerstvo životního prostředí vydalo dne 16. října své souhlasné stanovisko v rámci posuzování vlivů na životní prostředí k záměru společnosti Lasselsberger CZ postavit ve Štramberku závod na výrobu cementu. Ministerstvo ale zároveň svůj souhlas podmínilo důsledným splněním 114 přísných podmínek, které musí investor dodržet při přípravě projektu, při stavbě cementárny i při jejím provozu.

Ministerstvo konstatovalo, že z hlediska vlivů plánované cementárny na životní prostředí nesmí roční výroba cementu přesáhnout 480 tisíc tun, což je zhruba o pětinu méně, než původně firma Lasselsberger CZ navrhovala. Ostatními podmínkami se snaží ministerstvo zajistit, aby nedošlo ani k poškození cenné přírody v oblasti, ani ke znehodnocení vysoce kvalitních vápenců tím, že by se z nich vyráběl cement.

Navrhovaná cementárna bude muset být vybavena nejlepšími dostupnými technikami (BAT), bude muset bezpodmínečně splňovat všechny emisní limity a přitom co nejméně narušovat krajinný ráz. MŽP přitom požaduje o 30 metrů snížit výšku komína cementárny, přičemž investor musí přijít s technickým řešením, které zajistí, aby i při této výšce (110 m) plnila cementárna emisní limity.

Investor bude muset také zajistit, aby při stavbě ani při provozu nedošlo v žádném případě ke znečištění spodních vod. Pravidelné sledování podle požadavků MŽP má zabránit i tomu, aby podzemní voda nezaplavila lom.

Firma nebude lom také rozšiřovat oproti v současnosti již daným limitům. V místech, která mají být zasažena zvýšeným objemem těžby, musí investor zajistit soupis a záchranný přesun všech chráněných druhů rostlin a živočichů (například šidélka Coenagrion, některých druhů hmyzu a měkkýšů) a zajistit paleontologický a archeologický průzkum lokality.

Firma je povinná zajistit, že nákladní doprava pro cementárnu i vápenku bude probíhat jen ve dne mezi 6. a 21. hodinou.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

První les v České republice s mezinárodním ekologickým certifikátem

Les, ve kterém se hospodářství přírodě blízkým způsobem, roste ve Křtinách u Brna. Funguje tam školní lesní podnik Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity, který jako jediný v České republice vlastní ekologický certifikát FSC (Forest Stewardship Council) o šetrném obhospodařování lesů.

Mezinárodní značku FSC v roce 1993 společně zřídili někteří obchodníci se dřevem, dřevařské společnosti, světové ekologické organizace a sdružení obyvatel tropických pralesů. Reagovali tak na jejich pokračující masivní devastaci. Protože nešetrná těžba dřeva není ale problémem jen v tropech, začal se certifikační systém používat v šetrně obhospodařovaných lesích celého světa.

Logo FSC může nést dřevo, papír a další dřevěné výrobky z lesů, které splní náročná ekologická kritéria. Zákazníci si tak mohou vybrat zboží šetrné k lesům.

Poptávka po certifikovaném zboží rapidně roste, protože zákazníci hlavně v západoevropských zemích kladou velký důraz na ekologické důsledky svého nákupu. Spotřeba ročně roste asi o 100 – 150 procent. Představuje proto stimul pro vlastníky, aby přešli na šetrné postupy.

Ministr životního prostředí Libor Ambrozek, který les navštívil letos na podzim, říká: „Západoevropští zákazníci začínají upřednostňovat výrobky ze dřeva podle toho, zda bylo získáno z lesů, obhospodařovaných k přírodě šetrným způsobem. Doufám, že školní lesní podnik v Křtinách je jen první vlaštovkou a že na podobný systém certifikace v nejbližší době přistoupí i jiní čeští majitelé lesů. Přírodě blízké hospodaření je totiž především v jejich zájmu. Podstatně snižuje náklady na následnou péstební činnost, omezuje riziko nahodilých těžeb, nebezpečí degradace lesních půd, lesy s přirozenou skladbou také dokáží zadržovat více vody.“

Více informací je možné získat na:

<http://www.slpkrtiny.cz>

<http://www.fscoax.org>

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Redakce Zpravodaje MŽP oznamuje, že autoři mohou zasílat příspěvky na e-mailové adresy: jplaminkova@quick.cz nebo jplaminkova@volny.cz. Příspěvky zasílejte ve Wordu v co nejjednodušší formě.

Invazní vetřelecké druhy v Evropě: příprava koordinovaného postupu

Druhy, poddruhy či další nižší taxony, vysazené mimo jejich minulý nebo současný areál rozšíření, označujeme jako vetřelce. Tento výraz zahrnuje i jejich jakoukoli část, gamety (haploidní pohlavní buňky), semena či vajíčka, které by mohly přežít a samostatně se rozmnožovat. Invazní vetřelecké druhy jsou pak vetřelecké druhy, jejichž vysazování a rozšiřování ohrožuje ekosystémy, biotopy a jiné druhy, způsobuje často závažné hospodářské škody a v některých případech představuje hrozbu i pro lidské zdraví.

Podle nedávno uveřejněných údajů mají invazní vetřelecké druhy každoročně jen v pěti zemích (USA, Jihoafrická republika, Velká Británie, Brazílie a Indie) na svědomí škodu, přesahující částku **323 miliard USD** (10 bilionů Kč). Přitom invazní vetřelecké druhy najdeme mezi všemi taxonomickými skupinami.

Právě invazní vetřelecké druhy jsou některými ochrannými biologii považovány hned po velkoplošném rozpadu, poškozování a ničení stanovišť za druhý nejvýznamnější faktor, ohrožující další existenci planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů na Zemi. Biologické invaze se pochopitelně nevyhýbají ani Evropě. Invazní vetřelecké druhy kupř. způsobují predaci, konkurenci (kompetici) nebo křížením (hybridizací) vážné problémy některým celoevropsky nebo celosvětově ohroženým druhům.

Kriticky ohrožená **kachnice bělohavá** (*Oxyura leucocephala*) paradoxně doplácí na častou zálibu obyvatel Velké Británie chovat na svých pozemcích exotické vodní ptactvo. Ze Severní Ameriky dovezená **kachnice kaštanová** (*O. jamaicensis*) totiž z lidské péče opakovaně unikla a ve volné přírodě, především ve Španělsku, se úspěšně kříží právě s kachnicí bělohlavou. Přestože četné invazní vetřelecké druhy působí závažnou ekonomickou újmu, dochází i nadále k jejich záměrnému vysazování. Dostatečně varovným příkladem zůstává nedávný případ, kdy nevládní organizace, bojující proti týrání zvířat, zabránila v Itálii odstranění vysazené severoamerické **veverka popelavé** (*Sciurus carolinensis*) z volné přírody. Dnes již tento invazní vetřelec dosáhl Alp a zdá se, že jeho šíření směrem na sever nebude možné zastavit. Ve Velké Británii, kde byla veverka popelavá vysazena již v roce 1876, působila závažnou újmu loupáním kůry na stromech do té míry, že dokonce ohrožovala obnovu bukových a dubových lesů. Protože je větší a silnější než původní **veverka obecná** (*Sciurus vulgaris*), vytlačovala známého evropského hlodavce z nížinných oblastí se zbytky listnatých lesů do té míry, že veverka obecná z některých oblastí zmizela do 50. let 20. století úplně. Britská vláda proto musela na výrazné snížení početnosti veverky popelavé vyčlenit nemalé finanční prostředky.

Mezi nejznámější vetřelce v naší přírodě bezesporu patří dvouletá až vytrvalá bylina **bolševník velkolepý** (*Heracleum mantegazzianum*), jehož lodyhy dosahují výšky až 5 metrů. Rostlina vytváří průměrně 15 000 semen a dokáže vyprodukovat až 35 kilogramů živé hmoty. Navíc se vyznačuje i vysokou schopností regenerace, takže po mechanické likvidaci obvykle bez problémů vytvoří dostatek semen. Dva druhy **křídlatek** (*Reynoutria* spp.), které se na území dnešní ČR dostaly v polovině 19. století jako dekorativní rostliny, se snadno šíří vodními toky a jsou schopné regenerovat i z úlomků oddenků a lodyh. V roce 1983 byl nedaleko Náchoda

nalezen kříženec obou druhů. Porost uvedených rdesnovitých rostlin zastíní rozsáhlou plochu a zcela vyplní svrchní vrstvu půdy svými oddenky. Křídlatky se v ČR začaly intenzivněji šířit po katastrofálních povodních, k nimž došlo v roce 1997. Z bezobratlých druhů jmenujme alespoň motýla **klíněnku jírovcovou** (*Cameraria ohridella*), působící kalamiťní poškození listů jírovce maďalu (*Aesculus hippocastanum*), známého i pod označením kaštan koňský. Zdá se neuvěřitelné, že tento invazní vetřelecký druh byl popsán v bývalé jugoslávské republice Makedonie teprve v roce 1986 a že v ČR byl poprvé zaznamenán na jihu Moravy v roce 1993.

V členských zemích Evropské unie (EU) se invazními vetřeleckými organismy zabývají zejména dvě nejdůležitější směrnice na ochranu přírody. Podle směrnice č. 79/409/EHS o ochraně ptáků musí členský stát EU přijmout taková opatření, zaručující, že žádné vysazení ptáčího druhu, který se přirozeně vyskytuje ve volné přírodě členských států EU, nijak neomezí místní flóru a faunu. Rovněž směrnice č. 92/43/EHS, známější spíše pod označením směrnice o stanovištích, ukládá členským státům zabezpečit, aby záměrné vysazování jakéhokoli druhu, který není v daném území původní, do volné přírody bylo řízeno tak, že nedojde k poškození přírodních stanovišť v jejich přirozeném areálu rozšíření nebo původních volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

Ve dnech **10. – 12. října 2002** se ve městě Horta, ležícím na Azorských ostrovech, uskutečnil **seminář o invazních vetřeleckých druzích na evropských ostrovech a v evolučně izolovaných ekosystémech**. Akci uspořádal sekretariát Úmluvy o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť (Bernské úmluvy), působící při Radě Evropy, ve spolupráci s nejvýznamnější mezinárodní organizací, zabývající se péčí o přírodní dědictví na vědeckých základech, IUCN – Světovým svazem ochrany přírody. Ten se nedávno významně podíl na sepsání **Světové strategie pro invazní vetřelecké druhy** a uveřejnil výmluvný seznam 100 nejhorších invazních vetřeleckých druhů, mezi které zařadil mj. i člověka.

Místo konání semináře nebylo zvoleno náhodou. Ostrovy jako geograficky oddělené ekosystémy se obvykle vyznačují jak vysokým počtem endemických, tak invazních vetřeleckých druhů. Na druhou stranu se právě na ostrovech provádějí preventivní opatření proti invazním vetřeleckým druhům snáze než na pevnině a v současnosti známe řadu případů, kdy se je právě z ostrovních ekosystémů podařilo zcela odstranit. Španělské úřady kupř. uspěly s odstraňováním vysazených **králíků divokých** (*Oryctolagus cuniculus*) z jednoho z malých Kanárských ostrovů Montaña Clara. Hrozilo totiž, že tyto býložravci zcela zničí v tamějším národním parku vegetaci.

Otázkou zůstává, jak přistupovat k těm invazním vetřeleckým organismům, které se vyskytují na středomoř-

ských ostrovech již tisíce let. Téměř všichni tamější nelétající suchozemští savci se bezpochyby vyznačují určitou historickou a kulturní hodnotou. Pokud by obnova původních ekosystémů již nebyla možná a jestliže ochrana těchto vetřelců není v rozporu s hlavním cílem péče o původní biologickou rozmanitost, je možné těmto invazním vetřeleckým druhům poskytnout odpovídající ochranu.

Smluvní strany Úmluvy o biologické rozmanitosti (CBD) se na svém 6. zasedání, konaném v dubnu 2002 v nizozemském Haagu, shodly na **základních principech**, jak rozumným způsobem přistupovat k invazním vetřeleckým druhům. Uvedené zásady rovněž vyzývají státy, aby při prevenci, obhospodařování a odstraňování uvedených organismů úzce spolupracovaly. Právě v rámci Bernské úmluvy se proto připravuje **celoevropská stra-**

tegie pro invazní vetřelecké druhy. Tento rámcový dokument by měl představovat nástroj, jak pomoci evropským zemím naplňovat jejich mezinárodní závazky i ve veterinární a fytoosanitární oblasti a na základě získaných zkušeností navrhopvat, uskutečňovat a vyhodnocovat vhodné programy, opatření a prioritní akce. Uvažuje se dokonce o tom, že by se mohl stát základem právně závaznějšího protokolu, uskutečňovaného právě v rámci Bernské úmluvy. Strategie bude předložena k diskusi příslušným státním institucím, nevládním organizacím a odborné veřejnosti a pokud získá na našem kontinentě dostatečnou politickou podporu, mohl by ji schválit Stálý výbor Bernské úmluvy v roce 2003.

RNDr. Jan Plesník, CSc.
Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

Business Leaders Forum slaví deset let v České republice

Nezisková organizace Business Leaders Forum (BLF) oslavila v září tohoto roku 10 let činnosti na území České republiky. Prioritami organizace jsou podpora vzdělávání, podnikavosti, ochrany životního prostředí a spolupráce s různými sociálními skupinami, jako jsou nezaměstnaní apod.

Za dobu svého působení nemalou měrou přispěla k zájmu zahraničních investorů o Českou republiku, k výchově a kvalitnímu umístění studentů v českých i zahraničních kvalitních firmách. Zasloužila se o navýšení investic do ochrany životního prostředí; významný je i projekt socializace a podpory podnikání romské mládeže, má zásluhu na vzniku programu rozvoje města Brna atd.

Business Leaders Forum je unikátním sdružením představitelů obchodu a průmyslu, má mnohonárodnostní charakter a na rozdíl od národních obchodních komor tvoří jedinečné fórum soustředěné na mezinárodní spolupráci. Členy BLF jsou společnosti usilující o dodržení etiky v podnikatelské praxi a zároveň společnosti, které jsou vedeny snahou přispívat co nejvíce k prospěchu kvality života. Tyto zásady platí pro všechny pobočky a všechny členy BLF. Business Leaders Forum proto funguje jako účinný orgán spolupráce mezi obchodními a průmyslovými společnostmi, nevládními organizacemi, institucemi a v neposlední řadě také se státní správou.

BLF v České republice

25. listopadu 1991 se sešla skupina budoucích zakladatelů československého BLF, kteří formálně vyhlásili návrh na založení nadace Czechoslovak Business Leaders Forum ve spolupráci s Prince of Wales Business Leaders Forum. Oficiálně Fórum zahájilo svoji činnost na slavnostním inauguračním zasedání dne 15. září 1992 na Pražském hradě. V době založení mělo BLF 28 členů, v současné době se organizace rozrostla na 46 řádných a tři čestné členy.

Princip fungování BLF

Protože BLF ctí zásadu, že koordinovaná činnost přináší větší výsledky než individuální aktivity, nabízí příležitosti pro ostatní participovat na rozličných projektech. Stejně tak příležitost účastnit se projektů, které by nebylo v silách jednotlivých společností iniciovat samostatně. Proto také Business Leaders Forum neuskutečňuje projekty samostatně, ale ve většině případů vystupuje jako zprostředkovatel a partner dalších subjektů. Samotné pro-

jekty jsou uskutečňovány třemi způsoby:

1. BLF získá příslušné instituce a vyzve je, aby se konkrétním způsobem zúčastnily procesu rozvoje a transformace v dané oblasti.
2. BLF iniciuje partnerství mezi obchodními společnostmi, občanskými a vládními organizacemi a institucemi státní správy, které pak ve vzájemné spolupráci mohou příznivě ovlivňovat řešení definovaných problémů.
3. BLF pomáhá rozšiřovat možnosti spolupráce podnikatelských kruhů a partnerských organizací sdílením zkušeností a informací, tedy podporuje vzájemnou výměnu poznatků a zkušeností.

Programy BLF

BLF zaměřuje své úsilí do několika tematických okruhů, které jsou řešeny ve čtyřech odborných skupinách. Jedná se o oblasti vzdělávání, životního prostředí, sociální problematiku a budování partnerství.

Počátečních pět let existence Business Leaders Fora bylo soustředěno především na podporu demokratizace ve společnosti a restrukturalizaci českého podnikatelského prostředí. Poté BLF rozšířilo oblast zájmů a zaměřilo se také na zvyšování manažerské profesionality a podporu řádné správy korporací. Tyto hlavní zásady platí dodnes. Mezi současné nejznámější dlouhodobé projekty ve skupině vzdělávání patří Manager Shadowing Programme a ve skupině životního prostředí Cena zdraví a bezpečného životního prostředí.

BLF ve světě

Česká organizace je součástí mezinárodního hnutí podniků, v jehož čele stojí od roku 1990 Jeho Královská Výsost Princ z Walesu. The Prince of Wales International Business Leaders Forum, se sídlem ve Velké Británii, pořádá ve spolupráci se Světovou bankou, Spojenými národy, UNICEF a IOL řadu mezinárodních kampaní a podpůrných programů.

Podrobnější informace o aktivitách organizace můžete nalézt na webových stránkách <http://www.blf.cz>.

(z tiskových materiálů BLF)

Komplexní ochrana vodního zdroje Nová Ves

Projekt „Komplexní ochrana vodního zdroje Nová Ves“ iniciovalo Ministerstvo životního prostředí České republiky (MŽP ČR) a město Ostrava. Původním impulsem byla spontánní nabídka pomoci, kterou městu Ostrava tlumočila delegace parlamentu Dánského království, jež Ostravu navštívila krátce po katastrofálních povodních v roce 1997.

V letech 1998 – 1999 proběhla řada jednání, na nichž partneři (Ministerstvo životního prostředí a energetiky Dánského království, Dánské agentury pro ochranu životního prostředí, MŽP ČR a město Ostrava) upřesnili zadání projektu a jeho postavení v programu dánské environmentální spolupráce se zeměmi střední a východní Evropy (Danish Cooperation for the Environment in Eastern Europe, DANCEE). Projekt byl zahájen v roce 2000 s rozpočtovými náklady 4,2 mil. DKK, na nichž se dánská strana podílela částkou 3,5 DKK; zbylou část nákladů kryl příjemce (město Ostrava a společnost OVAk, provozovatel vodního zdroje v Ostravě – Nové Vsi). Hlavními řešiteli byli experti dánské firmy RAMBOLL, ostravské firmy AQ-test, spol. s r. o., a Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava. **Cílem projektu bylo vypracování koncepčního návrhu opatření pro ochranu zdroje kvalitních podzemních vod v Ostravě – Nové Vsi.**

Prameniště v Nové Vsi (vydatnost 240l/s) má v kontextu vodního hospodářství města Ostravy mimořádný strategický význam především proto, že na rozdíl od jiných zdrojů pitné vody pro třístatisícové město využívá podzemních vod, které jsou výrazněji méně zranitelné než vody povrchové. Vodní zdroj je situován přímo nedaleko centrální části města a v současné době je prokazatelně ohrožován příronem znečištění, které pochází z dlouhodobé činnosti okolních průmyslových podniků (bývalá DEZA, VÍTKOVICE, a. s., OKD – Ostravsko-karvinské koksovy, a. s., BorsodChem MCHZ, a. s., a jiné). Projekt měl navrhnout nejen komplexní ochranu tohoto prameniště, ale přispět i ke koordinaci sanačních opatření, prováděných na území některých z uvedených podniků.

Projekt byl rozdělen do tří fází:

- soustředění, zpracování a vyhodnocení existujících informací o geologii, hydrogeologii, zdrojích kontaminace a znečištění horninového prostředí v dosahu vodního zdroje Nová Ves;
- získání doplňkových informací, především aktuálních údajů o kontaminaci a její mobilitě;
- zpracování koncepčního návrhu ochrany vodního zdroje před postupujícím znečištěním.

Pro řešení projektu byla ustavena Steering Committee, vedená místostarostou města Ostravy, a technická poradní skupina, soustřeďující zástupce všech zainteresovaných orgánů a organizací. Díky jejich pochopení a vstřícnému přístupu bylo možné zajistit velmi kvalitní datovou základnu a navrhovaná opatření průběžně konzultovat tak, aby byla co neúčinnější a ekonomicky nejšetrnější. Postupu řešení i očekávané implementaci ochranných opatření výrazně napomohla intenzivní spolupráce města Ostravy a Moravskoslezského kraje i aktivní účast Fondu národního majetku ČR.

Výsledky projektu byly prezentovány zainteresovaným partnerům, odborníkům i veřejnosti na závěrečném semináři, který se konal v Ostravě dne 23. 9. 2002. **Projekt**

potvrdil trvalý nebezpečí kontaminace prameniště znečištěním, jehož zdroje se nacházejí v areálech bývalého podniku DEZA a společnosti VÍTKOVICE (sírany, amonné ionty, polychlorované bifenylly, fenoly aj.), koksovy Jan Šverma, společnosti BorsodChem MCHZ, navážky důlních hlušin v okolí Nové Vsi (sírany, amonné ionty, organické uhlovodíky). Největším nebezpečím je kontaminace z areálu bývalého podniku DEZA, a to nejen kvůli výši potenciálního rizika pro prameniště, ale také kvůli charakteru zdrojů kontaminace (mnoho rozptýlených ložisek různého rozsahu, jejichž úplné odstranění je technicky a finančně nereálné). **Navrhované řešení tento fakt respektuje a nabízí několik variant opatření, která by měla prameniště v Nové Vsi dostatečně ochránit; pro každou z nich je proveden **rozbor investičních a provozních nákladů na realizaci ve srovnání s jejich očekávaným přínosem** (cost-effectiveness analysis). Z nabízených možností se **optimálním řešením jeví realizace záchytného drénu na čele kontaminovaného mraku, směřujícího od areálu společnosti VÍTKOVICE a především bývalého podniku DEZA.** Toto opatření je technicky i finančně schůdné, akceptovatelné pro příjemce projektu i pro zainteresované partnery.**

Výsledky projektu byly přivítány nejen městem Ostravou (které v nejbližších měsících bude rozhodovat o dalším využívání prameniště Nová Ves), ale i Moravskoslezským krajem a zainteresovanými partnery. Kromě hlavního výsledku (návrhu ochranných opatření) **byl shromážděn unikátní soubor informací, uložený do databáze přístupné všem zúčastněným partnerům** (ale současně zajišťující patřičnou ochranu dat) a **zpracován hydrogeologický model podzemních vod zájmového území i softwarové nástroje pro počítačovou simulaci pohybu kontaminace**, spravované Vysokou školou báňskou – Technickou univerzitou Ostrava. O užitečnosti a využitelnosti výsledků projektů svědčí i to, že implementace navrhovaných opatření byla zařazena na seznam prioritních projektů Programu rozvoje Moravskoslezského kraje a Programu revitalizace Moravskoslezského kraje.

Všestranný úspěch projektu byl nejen zásluhou vysoké profesionality a nasazení řešitelského týmu, ale také důsledkem mimořádně pečlivé přípravy a trvalé aktivní participace hlavního příjemce – města Ostravy. Díky výjimečné vstřícnosti všech zainteresovaných partnerů a úspornému, ale efektivnímu managementu se podařilo nejen naplnit požadavky zadání, ale také poskytnout aktuální soubor informací a doporučení pro všechny orgány, instituce a organizace, které budou o dalším vývoji prameniště v Nové Vsi, o jeho ochraně a o sanačních okolních zdrojů kontaminace rozhodovat.

**Ing. Helena Čížková,
MŽP – sekce zahraničních vazeb,
pracoviště Ostrava,
členka Steering Committee projektu**

Výzkum a vývoj v resortu životního prostředí

Výzkum a vývoj (VaV) stojí dlouhodobě v popředí zájmu vlády. V programovém prohlášení se vláda zavazuje vytvářet podmínky spolu se vzděláváním pro rozvoj společnosti například formou sbližování základního výzkumu s vysokoškolským výzkumem a vývojem. Dále předpokládá, že podpoří zejména aplikovaný výzkum a zvýší podíl veřejných rozpočtů vynakládaných na výzkum a vývoj. Současně bude dbát na vyšší efektivitu a konkrétní využitelnost vynakládaných prostředků jednak smluvním zajištěním (tzv. „smlouva o využití výsledků“) u projektů řešených na základě veřejné soutěže ve výzkumu a vývoji, jednak zrychlením přenosu výsledků základního a aplikovaného výzkumu u projektů zadávaných formou veřejné zakázky, kde výsledky slouží pouze pro poskytovatele finančních prostředků ze státního rozpočtu.

Priorita výdajů do výzkumu a vývoje se promítá i v resortu životního prostředí. Vedle institucionálních prostředků směřujících do resortních výzkumných ústavů lze zaznamenat v posledních letech výrazný nárůst účelových prostředků (viz graf), které jsou zaměřeny, v návaznosti na Státní politiku životního prostředí, na řešení prioritních problémů ochrany životního prostředí. Data ve zmíněném grafu odpovídají v roce 2002 očekávané výši výdajů a v roce 2003 návrhu rozpočtu, ve kterém zásadní a systémově rozhodující nárůst představuje **Národní program výzkumu**.

Dnem 1. července 2002 nabyl účinnosti zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (**zákon o podpoře výzkumu a vývoje**). Jedná se o zákon, který zásadním způsobem ovlivňuje věcnou a formální přípravu programů a témat, jejichž cíle naplňují řešené projekty, způsob vyhlašování soutěže a zadávání veřejných zakázek ve výzkumu a vývoji, uzavírání smluvních vztahů a vydání rozhodnutí poskytovatele dotace a procesy sledující konkrétní závaznost využití výsledků výzkumu a vývoje.

Dosavadní praxe při podpoře a financování projektů výzkumu a vývoje a výzkumných záměrů se kvalitativně mění a zdokonalení vede i k větší průhlednosti celého procesu (např. financování příspěvkových organizací na základě smlouvy uzavírané mezi poskytovatelem a příjemcem dotace).

Zavádí se i zcela nové prvky, z nichž je jedním z nejvýznamnějších již zmíněný Národní program výzkumu (NPV). V souvislosti s přípravou a realizací NPV vyvstává řada otázek, neboť se jedná o zcela zásadní změnu v organizaci výzkumu a vývoje v České republice, a to zejména ve vztahu k resortnímu výzkumu.

V rámci postupného přechodu k NPV dojde i ke **změně v programech** Ministerstva životního prostředí, které jsou výhledově očekávány v cílovém vztahu při časovém horizontu více let v zásadě podle níže uvedeného schématu. Obdobný postup se očekává i v ostatních resortech.

Vzhledem k tomu, že NPV ještě není závazně přijat a schválen vládou, bude v roce 2003 zahájen v rámci stávajících kompetencí resortů. Pro Ministerstvo životního prostředí z toho vyplývá, že bude v rámci NPV zajišťovat programy:

- Krajina a sídla budoucnosti.
- Životní prostředí a ochrana přírodních zdrojů.
- Racionální využití energie a obnovitelné energetické zdroje.

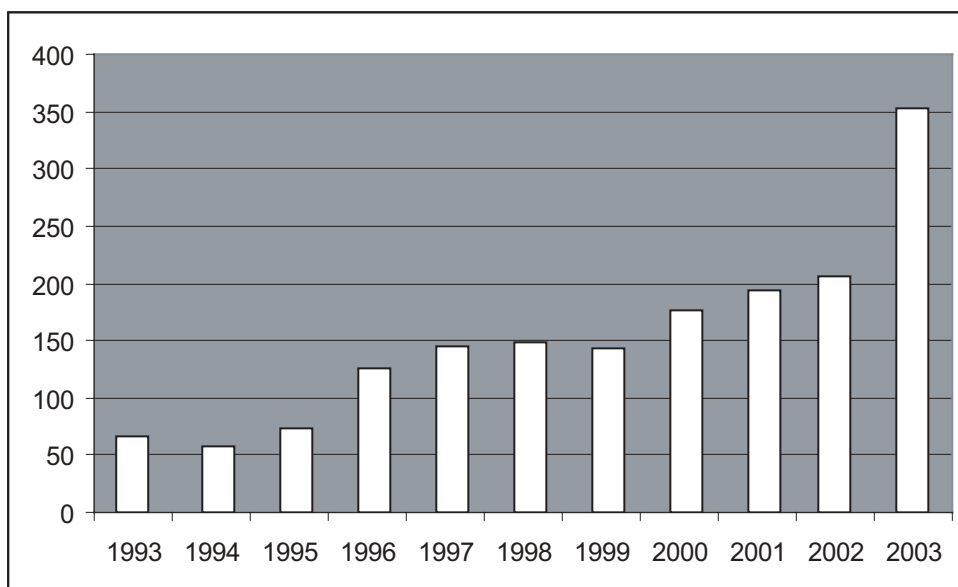
Program „Krajina a sídla budoucnosti“ je zaměřen na rozvoj systému informací a nástrojů k účinnému ovlivňování vývoje české krajiny se zřetelem na její zachování, obnovu a zvyšování její produkční, přírodní, kulturní a estetické hodnoty.

Program „Životní prostředí a ochrana přírodních zdrojů“ si klade za

cíl dosáhnout ve všech parametrech životního prostředí úroveň nejméně průměru EU. Měl by přitom minimalizovat dopady na lidské zdraví a nastolit pohodu, podpořit společenská ekonomická aktiva, s pozitivním vlivem na biodiverzitu a ekosystémy. Měl by přispět k transformaci české ekonomiky v ekoeffektivní systém a k širšímu využití přírodních blízkých metod hospodaření v zemědělství, lesnictví a dalších sektorech.

Dosáhnout kromě ekonomického efektu i sní-

Účelové prostředky použité na podporu výzkumu a vývoje v mil. Kč

Programy výzkumu a vývoje v resortu životního prostředí	
Současný stav	Výhledový stav
Hydrosféra	Transformace do NPV
Informace o životním prostředí	
Ekonomika životního prostředí	
Biosféra	
Geosféra	
Odpady	
Atmosféra	
Staré zátěže	
Ekologická rizika	
Obnovitelné zdroje a úspory energie	
Projekty pro státní správu	Projekty pro státní správu

žení negativního vlivu výroby elektřiny a tepla na životní prostředí a snížení antropogenního podílu na skleníkovém efektu v zemské atmosféře je cílem **programu „Racionální využití energie a obnovitelné energetické zdroje“**. K transformaci energetického systému České republiky na udržitelný rozvoj by měl přispět zvýšením podílu obnovitelných energetických zdrojů na celkovém objemu primárních zdrojů a zdokonalováním podílu technologií pro výrobu energie, pro využití obnovitelných zdrojů a pro uchování energie.

V novém zákoně o podpoře výzkumu a vývoje jsou i **změny ve způsobu poskytování institucionálních podpor**. Výzkumné záměry vymezují výzkumné

činnosti na 5 až 7 let a možnost jejich řešení se legislativně rozšiřuje nejen na organizace, jejichž zakladatelem je MŽP.

Významnou změnou vyplývající z nového zákona je skutečnost, že soutěže ve VaV se může účastnit i právnická osoba se sídlem v členském státě Evropské unie nebo jiném státě tvořícím Evropský hospodářský prostor nebo občan takového státu, pokud

a) splňuje podmínky způsobilosti ve smyslu zákona s tím, že ji prokazuje čestným prohlášením,

b) se neuchází o podporu z veřejných prostředků ČR,

c) splňuje náležitosti stanovené mezinárodní smlouvou, kterou jsou ČR a členské státy Evropské unie nebo jiné státy tvořící Evropský hospodářský prostor vázány.

Změnu lze v očekávat i ve vztahu k přípravě zákona upravujícího organizačně právní formu dosavadních státních výzkumných ústavů, které by ve smyslu návrhu zákona měly přejít na veřejnoprávní formu.

**Ing. Miroslav Hájek, Ph. D.,
ředitel odboru ekonomiky
životního prostředí MŽP**

Celková struktura Národního programu výzkumu

Programy tematické	Dílčí programy
1. Kvalita života	a) Zdraví obyvatel b) Kvalitní a bezpečná výživa c) Krajina a sídla budoucnosti d) Životní prostředí a ochrana přírodních zdrojů
2. Informační společnost	e) Inteligentní systémy pro rozhodování, řízení a diagnostiku f) Management informací a znalostí g) Komunikační infrastruktura a technologie h) Počítačové modelování a návrh systémů a procesů
3. Konkurenceschopnost při udržitelném rozvoji	i) Výrobní procesy a systémy j) Bezpečná a ekonomická doprava k) Stavby a konstrukce l) Nové materiály m) Nastupující technologie n) Využití přírodních zdrojů
4. Energetika pro ekonomiku a společnost	o) Bezpečná a efektivní jaderná energetika p) Energetické a neenergetické využití uhlí a uhlíkatých látek q) Racionální využití energie a obnovitelné energetické zdroje
5. Moderní společnost a její proměny	r) Výkonově orientovaná, bezpečná, evropsky integrovaná společnost a její mezinárodní vazby s) Sociální soudržnost, sociální diferenciací a národní identita
Programy průřezové	
1. Lidské zdroje pro výzkum a vývoj	a) Podpora pracovníků výzkumu a vývoje do 35 let b) Výzkum v oblasti lidských zdrojů
2. Integrovaný výzkum a vývoj	c) Výzkumná centra d) Informační infrastruktura výzkumu a vývoje
3. Regionální a mezinárodní spolupráce ve výzkumu a vývoji	e) Regionální spolupráce f) Programy mezinárodní spolupráce

Poznámka: Části zajišťované MŽP jsou vyznačeny tučně.

Environmentální náklady a výnosy podniku

26. března 2002 se konalo v Praze pod záštitou Ministerstva životního prostředí a Univerzity Pardubice jednání pracovní skupiny k problematice environmentálního účetnictví na podnikové úrovni. Vzhledem k tomu, že informace o environmentálních nákladech tvoří významnou součást environmentálního účetnictví, bylo jednání věnováno problematice vymezení environmentálních nákladů, jejich pojetí a přístupu Expert Working Group on „Improving the role of Government in the Promotion of Environmental Managerial Accounting“ k členění environmentálních nákladů a výnosů pro potřeby managementu podniku. Pracovního jednání se zúčastnili pracovníci Ministerstva životního prostředí, Českého ekologického ústavu, zástupci vysokých škol a podniků. V následujícím textu uvádíme členění environmentálních nákladů a výnosů pro potřeby managementu podniku, které vychází z přístupu výše uvedené expertní skupiny. (První části cyklu o účetnictví byly publikovány ve Zpravodaji v číslech 8 – 9 a 11, pozn. red.)

Skupina považuje za environmentální náklady jak náklady na ochranu životního prostředí, tak i náklady související s poškozením životního prostředí. Pro rozhodovací procesy je účelné považovat vymezení environmentálních nákladů pouze za doporučení. Je plně v kompetenci podniku vymezit environmentální náklady tak, jak sám považuje za účelné a pro různé rozhodovací úlohy může být vymezení různé. Důležité je, aby byly vždy brány v úvahu významné a relevantní položky.

Celkové podnikové environmentální náklady lze rozdělit do následujících kategorií:

První kategorií představují náklady související s **nakládáním s odpady, odpadními vodami a emisemi do ovzduší**. Tato kategorie odpovídá „tradiční“ definici environmentálních nákladů. Patří sem veškeré náklady na úpravu a čištění vznikajících odpadů, odpadních vod a emisí a náklady na jejich odstranění (viz část 1 na obr. 1).

Druhou kategorií environmentálních nákladů představují náklady **na péči o životní prostředí a na prevenci znečištění** (viz část 2 na obr. 1). Patří sem

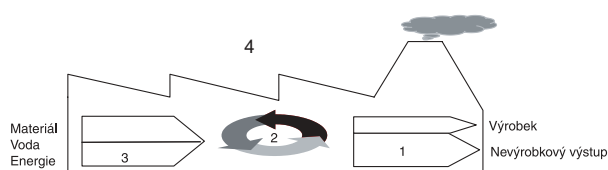
- náklady související s péčí o životní prostředí (mzdové a ostatní náklady útvarů zabývajících se ochranou životního prostředí, náklady související se systémy environmentálního managementu – EMS, externí služby v rámci EMS – např. služby certifikačních organizací, apod.),
- „environmentální“ podíl – zvýšené náklady – projektu čistší produkce,
- výzkum a vývoj související s projekty na ochranu životního prostředí.

Hlavní pozornost v rámci druhé kategorie environmentálních nákladů se soustřeďuje na náklady na prevenci vzniku odpadů, odpadních vod a emisí (v environmentálních nákladech nejsou zohledněny kalkulované úspory nákladů). Tato nákladová kategorie obsahuje i zvýšené náklady na pomocné a provozovací látky, které jsou příznivé pro životní prostředí, a na technologie šetrné k životnímu prostředí. Součástí nákladů jsou i náklady na výzkum a vývoj výrobků šetrných k životnímu prostředí.

Obvykle se rozlišují tyto základní výrobní faktory: materiály, investice, odvozená výše odpisů a náklady financování a práce. Následující kategorie nákladů obsahují náklady na vyplývaný materiál, investice, odvozenou výši odpisů, náklady financování a náklady na vyplývanou práci v důsledku neefektivní výroby, jejímž výsledkem je tvorba odpadů, odpadních vod a emisí.

Třetí kategorií environmentálních nákladů představuje **cena vyplývaného materiálu** (cena materiálu obsaženého v nevýrobovém výstupu)¹ – viz část 3 na obr. 1. Vy-

plývané materiály jsou oceněny v jejich pořizovacích cenách, popř. vlastními náklady.

Obr. 1: Kategorie environmentálních nákladů [1]

Čtvrtou kategorií environmentálních nákladů představují **náklady zpracování nevýrobového výstupu** (zahrnují náklady na práci, opotřebení strojního zařízení, spotřebu provozovacích látek a náklady financování – viz část 3 na obr. 1).

Část 4 na obr. 1 představuje **externality**. Vzhledem k tomu, že předmětem zájmu podniku jsou především ty náklady, které jsou součástí účetního systému, nebudeme se dále externalitám věnovat.

Environmentální výnosy² představují např. výnosy získané prodejem odpadu.

Environmentální náklady a výnosy jsou dále přiřazovány jednotlivým doménám (složkám) životního prostředí. Uvedený přístup užívá i System of Integrated Environmental and Economic Accounting (SEEA). Pro přiřazování environmentálních nákladů a výnosů byla proto použita klasifikace SEEA, která řadí případy do následujících tříd: ochrana ovzduší a klimatu, nakládání s odpadními vodami, nakládání s odpadem, ochrana půdy a spodní vody, zmírňování hluku a vibrací, ochrana biologické rozmanitosti (biodiverzity) a krajiny, ochrana před zářeními, výzkum a vývoj, ostatní činnosti na ochranu životního prostředí.

Pro potřeby environmentálního účetnictví jsou jednotlivé kategorie environmentálních nákladů a výnosů dále podrobněji rozčleněny. Tab. 1 představuje výkaz environmentálních nákladů a výnosů za podnik jako celek (environmentální náklady a výnosy jsou přiřazeny jednotlivým doménám životního prostředí).

¹Do třetí kategorie nákladů „cena materiálu obsaženého v nevýrobovém výstupu“ zařazuje skupina Expert Working Group on „Improving the role of Government in the Promotion of Environmental Managerial Accounting“ i vyplývanou energii a vodu.

²Výnosy jsou podle Mezinárodních účetních standardů [3] definovány jako zvýšení ekonomického prospěchu, k němuž došlo za účetní období, které se projevilo přírůstkem nebo zvýšením užitečnosti aktiv nebo snížením závazků a které vedlo ke zvýšení vlastního kapitálu jiným způsobem než vkladem do vlastního kapitálu vlastníků.

Tab. 1 Výkaz environmentálních nákladů a výnosů podniku [1]

Domény životního prostředí	Ovzduší, klima	Odpadní voda	Odpady	Půda, spodní voda	Hluk, vibrace	Biodiverzita, krajina	Radiace	Jiné	Úhrn
Kategorie environmentálních nákladů a výnosů									
1. Nakládání s odpady, odpadními vodami a emisemi									
1.1 Odpisy zařízení na úpravu odpadů, odpadních vod a emisí									
1.2 Údržba zařízení, provozovací látky a služby související se zařízeními									
1.3 Pracovníci									
1.4 Poplatky, daně									
1.5 Pokuty a penále									
1.6 Pojištění odpovědnosti za škody na životním prostředí									
1.7 Rezervy na nápravu a vyčištění									
2. Péče o životní prostředí a prevence znečištění									
2.1 Externí služby									
2.2 Pracovníci									
2.3 Výzkum a vývoj									
2.4 Zvýšené náklady související s čistšími technologiemi									
2.5 Další náklady									
3. Cena materiálu obsaženého v nevýrobním výstupu									
3.1 Suroviny									
3.2 Obaly									
3.3 Pomocné látky									
3.4 Provozovací látky									
3.5 Energie									
3.6 Voda									
4. Náklady zpracování nevýrobního výstupu									
Environmentální náklady celkem									
5. Environmentální výnosy									
5.1 Podpory, dotace									
5.2 Další výnosy									
Environmentální výnosy celkem									

V následujícím textu je věnována pozornost podrobnému vymezení jednotlivých nákladových a výnosových kategorií.

1. Nakládání s odpady, odpadními vodami a emisemi do ovzduší

Tato kategorie obsahuje všechny druhy nákladů na nakládání s nevýrobními výstupy. Náklady na shromažďování odpadů a jejich odstranění často představují nejvýznamnější složku těchto nákladů a měly by být sledovány a vyhodnocovány.

Odpisy zařízení na úpravu odpadů, odpadních vod a emisí

Mezi zařízení na nakládání s odpady, odpadními vodami a emisemi patří např.: kontejnery a sběrná vozidla, zhutňovače odpadů, spalovací zařízení, filtry proti znečišťování ovzduší, čistírny odpadních vod atd. Do kategorie „zařízení“ na úpravu odpadů, odpadních vod a emisí lze zahrnout i rekultivace a dekontaminace půdy (doména: krajina, půda).

Náklady na pořízení zařízení na úpravu odpadů, odpadních vod a emisí včetně nákladů souvisejících

s jejich pořízením představují pořizovací cenu zařízení na úpravu odpadů, odpadních vod a emisí. Aktiva jsou podle Mezinárodních účetních standardů [3] definována jako statky užívané podnikem, jejichž existence je výsledkem minulých skutečností a od nichž se očekává, že přinesou podniku budoucí ekonomický prospěch. Splňují-li náklady kritérium pro uznání aktiv, pak jsou aktivovány³ (jsou součástí aktiv v rozvaze) a do výkazu zisku a ztráty (do výsledku hospodaření) se promítají jako odpisy. V případě, že náklady nesplňují kritérium pro uznání aktiv, jsou součástí nákladů běžného období v plné výši. Podle výkladu Expert Working Group on „Improving the role of Government in the Promotion of Environmental Managerial Accounting“ lze koncová zařízení považovat za aktivum, pokud je státní orgány vyžadují, aby mohla výroba pokračovat. Pořizovací cena koncových zařízení je snadno zjištělná – většinou se jedná o samostatná zařízení.

Podle doporučení odborníků v oblasti účetnictví by náklady, které snižují budoucí environmentální dopady, měly být aktivovány, kdežto náklady na odstranění poškození životního prostředí způsobeného v minulosti by měly být součástí nákladů běžného období, protože v budoucnu nepřinesou žádný prospěch. Podobně náklady na nápravu kontaminace životního prostředí by měly být součástí nákladů běžného období. Aktivace environmentálních nákladů je vhodná pouze tehdy, když lze očekávat, že na základě současných nákladů (výdajů), které jsou předmětem aktivace, lze očekávat přínosy v budoucnu (úsporu nákladů, zvýšení efektivnosti nebo zvýšení bezpečnosti).

U některých typů činností a u některých investic, které navíc k svému primárnímu účelu mají také environmentální aspekt (a opačně), vznikají významné problémy s časovým rozlišením a se stanovením výše „environmentálních“ nákladů, např. opatření ke zlepšení bezpečnosti práce na pracovišti, zlepšení infrastruktury, investice do nových technologií, které povedou zpravidla jak ke snížení nákladů, tak i ke snížení emisí.

Investici lze bezpochyby považovat za investici na ochranu životního prostředí, jde-li o investici do koncového zařízení (tj. zařízení, které je instalováno za účelem čištění po skončení výrobního procesu). Filtry, zařízení pro shromažďování odpadů a čistírný odpadních vod jsou typickými koncovými zařízeními. Neřeší však problém u zdroje, ale zabraňují neřízenému vypouštění.

Pracovník odpovědný za ochranu životního prostředí bude v konkrétních podmínkách podniku definovat a identifikovat zařízení na úpravu odpadů, odpadních vod a emisí. Účetní pak následně stanoví pořizovací cenu zařízení, dobu odpisování, odpisovou metodu a výši odpisů. Účetní může stanovit i výši ceny, ze které bude prováděno odepisování pro potřeby manažerského účetnictví.

Údržba zařízení, provozovací látky a služby související se zařízeními

Jakmile jsou identifikována zařízení na úpravu odpadů, odpadních vod a emisí, lze určit náklady sou-

visející s uvedenými zařízeními. Jedná se o spotřebu provozovacích látek⁴, o náklady na opravy a údržbu zařízení, o náklady na prohlídky a inspekce atd.

Pracovníci

V tomto oddílu je kalkulován čas, potřebný na nakládání s odpady, odpadními vodami a emisemi do ovzduší. Pracovní čas, vynaložený na neefektivní výrobu vytvářející odpad, a čas, vynaložený na činnosti v rámci péče o životní prostředí a prevence znečištění, by měly být uvedeny jinde. Patří sem osobní a ostatní náklady pracovníků útvarů, jejichž činnost spočívá ve shromažďování odpadů, pracovníků, kteří mají na starosti kontrolu a regulaci odpadních vod a emisí do ovzduší, kteří přímo vykonávají činnosti související s odpadními proudy a obsluhují zařízení na úpravu odpadů, odpadních vod a emisí.

Poplatky, daně

V tomto oddílu se uvádějí veškeré poplatky za ukládání odpadů, poplatky za svoz, třídění a odstranění odpadu, poplatky za využití kanalizační sítě a poplatky související s odpadními vodami, poplatky za odběr podzemních vod, poplatky za znečišťování ovzduší, poplatky za vyrobené, vyskladněné nebo dovezené látky ohrožující ozónovou vrstvu Země, úhrady za vydobyté nerosty, úhrady z dobývacího prostoru, odvody za trvalé či dočasné odnětí půdy zemědělské výrobě⁵, platby za odnětí lesní půdy lesní výrobě⁶, ale také náklady na související povolení nebo environmentální daně (pokud přicházejí v úvahu).

Pokuty a penále

Za porušení zákonů, tj. obecně platných předpisů souvisejících s životním prostředím, mohou být uloženy pokuty jako jednorázový finanční postih. Za porušení povinností, vyplývajících z uzavřených smluv, nebo při nedodržení podmínek platby dle zákona může být uloženo penále, jehož výše je závislá na době prodlení v plnění povinnosti a je stanovena procentem z dlužné částky.

Pojištění odpovědnosti za škody na životním prostředí

Podniky se mohou zabezpečit proti riziku z odpovědnosti pojištěním. Výše pojistného odpovědnosti za škody na osobách, zboží a biodiverzitě, způsobené nebezpečnými nebo potenciálně nebezpečnými činnostmi, se uvádí v tomto oddílu. Rovněž sem patří pojištění související s vyšším rizikem požáru nebo jiné škody na provozovných nebo při přepravě v důsledku zacházení s nebezpečnými látkami a provozováním nebezpečných procesů.

Pojištění odpovědnosti za škody na životním prostředí se zpravidla přiřazuje do sloupce ostatních nákladů, spíše než k některé určité doméně životního prostředí.

Odpovědnost za škody na životním prostředí má za cíl přinutit toho, kdo způsobí škodu na životním

⁴Provozovací látky jsou hmoty, jichž je zapotřebí pro provoz zařízení (např. mazadla, palivo, čisticí prostředky). Pojem „provozovací látky“ je převzat z Opatření Ministerstva financí, kterým se stanoví účtová osnova a postupy účtování pro podnikatele [2].

⁵Pokud nejsou součástí pořizovací ceny dlouhodobého majetku.

⁶Pokud nejsou součástí pořizovací ceny dlouhodobého majetku.

³Aktivace podle Mezinárodních účetních standardů [3] znamená uznání nákladů za součást pořizovacích nákladů aktiva.

prostředí, aby zaplatil náhradu škody, která vznikla (zásada: kdo znečišťuje, ten platí). Právní předpisy na ochranu životního prostředí a účetní standardy pro problematiku účtování a vykazování závazků z odpovědnosti se v jednotlivých státech liší. Předmětem zájmu právních předpisů a účetních standardů je často pouze odpovědnost vyplývající z nebezpečného nebo potenciálně nebezpečného jednání, které působí přímou škodu osobám (zranění osob), škodu na majetku (majetková škoda) a v některých případech škodu na biodiverzitě nebo kontaminaci území. Účinnost režimu právní odpovědnosti závisí na schopnosti správních nebo soudních orgánů záležitost vyřídit rychle a na vhodných, veřejnosti dostupných prostředcích, jak se domoci spravedlnosti.

Malé a střední podniky, které mají často nedostatky zdrojů, potřebných k realizaci systémů zvládnutí rizik, nesou často větší díl odpovědnosti za škodu, než jaký by odpovídal jejich velikosti. Pokud způsobí škodu, mají často (vzhledem k nedostatku zdrojů) problémy i s náhradou škody. Dostupnost (nebo dokonce požadavek) pojištění tedy zmenšuje rizika, kterým jsou tyto podniky vystaveny.

Výše pojistného je nákladem a vykazuje se ve výkazu zisku a ztráty (snižuje výsledek hospodaření podniku).

Rezervy na nápravu a vyčištění

Podniky mají povinnost při oceňování majetku a závazků a při zjišťování výsledku hospodaření brát v úvahu všechna předvídatelná rizika a možné ztráty, které se týkají majetku a závazků a jsou podnikům známy do okamžiku sestavení účetní závěrky, jakož i všechna snížení hodnoty bez ohledu na to, zda je výsledkem hospodaření zisk nebo ztráta. Rezervy vytvářejí podniky na rizika či ztráty z podnikání v okamžiku, kdy jim jsou budoucí rizika či ztráty z podnikání známy na základě současných skutečností, podle jednotlivých případů, kde tato rizika a ztráty lze očekávat.

Jako příklad závazků z odpovědnosti, které mohou nastat jako důsledek činnosti podniku, lze uvést:

- kontaminace spodní vody (např. rozpouštědly),
- kontaminace povrchové vody (např. rozlitím nebo dopravní nehodou),
- emise do ovzduší (např. vypuštění v důsledku selhání zařízení pro omezení znečištění),
- energetické emise (např. radioaktivní emise),
- kontaminace půdy (např. kontaminovanou povrchovou vodou, jestliže chybí ochranné žlaby a sběrné nádrže).

Odpovědnost vůči třetím osobám může být odvozena z právních předpisů a zákonů. Povinnosti vyplývající ze zákonů mohou být např. povinnost přizpůsobit zařízení a postupy současné dosažené úrovni, povinnosti související s nakládáním s odpady, povinnost recyklace a rekultivace, povinnost odstraňovat látky v určitých intervalech a povinnost čistit kontaminovanou půdu a kontaminované lokality.

2. Péče o životní prostředí a prevence znečištění

Oproti prvému bloku, kde se pojednává o nakládání s odpady, odpadními vodami a emisemi, zabývá se tato kategorie náklady, souvisejícími s činnostmi v rámci péče o životní prostředí, a náklady na prevenci.

Externí služby

Sem patří všechny externí (nakupované) služby související se životním prostředím – např. služby konzultantů, školení, inspekce, audity a komunikace. Pokud je to možné, měly by být uvedené služby přiřazovány k příslušným doménám životního prostředí. Ve většině případů budou však součástí položky „jiné“ (Tab. 1), vzhledem k tomu, že se obvykle vztahují ke všem doménám současně.

Do tohoto oddílu patří rovněž externí služby související se zpracováním, tiskem a předáváním zpráv o vlivu podniku na životní prostředí a další náklady na komunikační činnosti podniku.

Na základě našich zkušeností jsou uvedené externí služby součástí souhrnných nákladových položek, kde jsou zachycovány a sledovány všechny služby nakupované podnikem. Aby bylo možné vyčlenit pouze náklady environmentální, je třeba vhodně zvolit analytické účty k příslušným syntetickým účtům, nebo si před sestavením výkazu environmentálních nákladů zrekapitulovat (připomenout) projekty a činnosti daného období a zajistit tak, aby všechny závažné (významné) náklady byly vysledovány zpětně. Rekapitulace projektů a činností je východiskem k správnému přiřazení nákladů jednotlivým doménám životního prostředí a jednotlivým odpovědnostním (hospodářským) střediskům.

Pracovníci

V tomto oddílu jsou uvedeny náklady související s pracovníky, kteří vykonávají činnosti v rámci péče o životní prostředí a prevence znečištění. Za tyto činnosti jsou považovány i školení, projekty, audity, komunikace. Součástí nákladů tohoto oddílu jsou i např. náklady na pracovní cesty pracovníků v rámci péče o životní prostředí. Nepatří sem osobní náklady pracovníků obsluhujících zařízení na úpravu odpadů, odpadních vod a emisí.

Výzkum a vývoj

Zde jsou zařazeny jednak výdaje na výzkum a vývoj prováděný externími organizacemi a jednak výdaje na výzkum a vývoj realizovaný pracovníky podniku. Výdaje na výzkum a vývoj by měly být uváděny odděleně od činností v rámci péče o životní prostředí vzhledem k tomu, že výdaje na výzkum a vývoj dosahují v jednotlivých letech rozdílných hodnot a jejich zařazením do předchozích položek by bylo v řadě případů zkresleno srovnání s předchozími obdobími, popř. s jinými pracovišti. Součástí tohoto oddílu jsou pouze výdaje na výzkum a vývoj, který souvisí s životním prostředím. Výdaje je v řadě případů obtížné stanovit – řada výzkumných a vývojových projektů s sebou nese vedle zvýšení produktivity a nákladové efektivnosti i zmírnění dopadů na životní prostředí, změnu surovin a energií apod. V rámci tohoto oddílu by měly být vykázány pouze takové projekty, jejichž hlavním cílem je zlepšení environmentálního profilu podniku.

Zvýšené náklady související s čistšími technologiemi

Většina investic do projektů čistší produkce nebo do prevence znečišťování s sebou přináší nejenom zmírnění dopadů na životní prostředí, ale současně způsobuje i zlepšení ve výrobě. Čistší technologie umožňují efektivnější průběh výrobních procesů, sni-

žují odpady, odpadní vody a emise nebo zabraňují jejich vzniku přímo u zdroje. Nová technologie rovněž velmi často spotřebovává méně energie, je rychlejší, efektivnější, zvyšuje se i výrobní kapacita. (Např. nové zařízení na plnění lahví je méně hlučné, spotřebovává se menší množství vody, je vybaveno automatickým dávkováním detergentů.) Šetrný přístup k životnímu prostředí byl brán v úvahu už ve fázi výzkumu a vývoje. U čistších technologií je tedy často diskutováno, jak stanovit výši investic na ochranu životního prostředí, tedy jaká část celkových výdajů je „environmentální“.

V uvedených případech je vhodné porovnat výdaje na řešení, které je méně příznivé k životnímu prostředí, s výdaji na čistší technologii. Při srovnání je třeba uvažovat stejné výchozí podmínky (stejná kapacita atd.). Rozdíl ve výdajích lze potom považovat za výdaje na ochranu životního prostředí, které se ve výkazu zisku a ztráty vykazují po dobu životnosti investice jako odpisy.

Jestliže však čistší technologie představuje technologii „běžnou“ v současných podmínkách a je realizována jako náhrada za stávající starší zařízení, pak by neměla být považována za investici na ochranu životního prostředí. S čistšími technologiemi by se v těchto případech mělo zacházet jako s běžnou investicí a nikoli jako s investicí na ochranu životního prostředí, protože

- investice byla učiněna hlavně z ekonomických důvodů,
- je obtížné přesně určit environmentální prvek čistší technologie.

Čistší technologie jsou pak součástí dlouhodobého majetku podniku a podle zvolené metody odepisování jsou po stanovenou dobu odepisovány – vykazují se ve výkazu zisku a ztráty v položce odpisy dlouhodobého majetku. V uvedených případech nejsou tedy zahrnuty do výkazu environmentálních nákladů. Přesto však by měly být investice do čistších technologií zmíněny a vhodně okomentovány v příloze k finančním výkazům a ve zprávách o vlivu podniku na životní prostředí.

Další náklady

Zde by měly být uváděny další náklady, které nejsou zachyceny v předchozích položkách a které souvisejí s péčí o životní prostředí a prevencí, např. zvýšené náklady vyvolané obstaráváním materiálů šetrných k životnímu prostředí oproti „běžným“ materiálům, náklady na zábranná opatření proti negativním vlivům poškozujícím životní prostředí, náklady na externí komunikaci, na publikaci zpráv o vlivu podniku na životní prostředí apod.

3. Cena materiálu obsaženého v nevýrobním výstupu⁷

Vše, co neopustilo podnik jako výrobek, je znakem neefektivní výroby – jde o odpady, odpadní vody nebo emise. Pro stanovení environmentálních nákladů je proto zcela nezbytné mít představu o tocích materiálů, především surovin a pomocných látek. Cena materiálů, které prošly výrobním procesem a staly se odpadem (byly tedy vyplývány), představuje velmi důležitou součást environmentálních nákladů (viz Tab. 2).

Tab. 2 Náklady nevýrobního výstupu [1]

	Náklady nevýrobního výstupu v %
Cena materiálu	60 %
Náklady zpracování	20 %
Manipulace a sklad	10 %
Nakládání s odpady, odpadními vodami a emisemi	10 %
Celkové náklady nevýrobního výstupu	100 %

Náklady na spotřebovaný materiál mohou v podnicích některých odvětví tvořit až 70 % celkových nákladů. Největší možnosti úspory nákladů jsou tedy často právě v materiálových nákladech. Úspory lze rozpoznat, budeme-li mít zmapovány toky materiálu podnikem.

Předtím, než dojde ke vzniku odpadů, odpadních vod a emisí, musí být materiály, kterých se to týká:

- zakoupeny (pořizovací cena materiálů),
- přepraveny, manipulovány a uskladněny (náklady skladového hospodářství, manipulace a přepravy)
- zpracovány v různých stupních výroby (odpisy zařízení, pracovní čas, pomocné a provozovací látky, náklady na financování atd.).

Poté, co vzniknou odpady, je třeba

- sebrat je jako šrot, odpad atd., roztrždit je, přepravit, upravit, přepravit, uskladnit, opětně přepravit a konečně
- je odstranit.

Za odpady, odpadní vody a emise, které opouštějí podnik a na které se vztahují zákony, jsou ještě navíc hrazeny poplatky za znečišťování životního prostředí.

Podnik tak platí třikrát za nevýrobní výstup

1. při nákupu,
2. v průběhu výroby
3. za vypouštění či ukládání do životního prostředí.

Kategorie „cena materiálu obsaženého v nevýrobním výstupu“ se zabývá prvou a nejvýznamnější částí nákladů nevýrobního výstupu – cenou materiálu, který prošel výrobním procesem jako odpad. Následující kategorie „náklady zpracování nevýrobního výstupu“ je vyhrazena pro další náklady nevýrobního výstupu – jsou zde vykazovány náklady na manipulaci a na zpracování materiálu, který prošel výrobním procesem jako odpad.

Pro vyčíslení nákladů na nevýrobní výstup je třeba zpracovat materiálové a energetické bilance. Bilance je poté třeba konfrontovat s cenou materiálů a energií.

Suroviny

Suroviny (základní materiál) jsou hmoty, které při výrobním procesu přecházejí zcela nebo zčásti do výrobku a tvoří jeho podstatu.

„Vyplývané“ suroviny (tedy suroviny obsažené v nevýrobním výstupu) budou většinou odstraňovány jako pevný odpad. Pouze v případech, kdy výro-

⁷Skupina Expert Working Group on „Improving the role of Government in the Promotion of Environmental Managerial Accounting“ zařazuje pod pojem „materiál“ i energii a vodu.

bek je plyný (např. průmyslové plyny), bude nevýrobový výstup znečišťovat ovzduší. V některých případech budou „vyplývané“ suroviny součástí odpadních vod.

Vrácené nejakostní výrobky, nejakostní nedokonalá výroba, výrobní ztráty, zmetky, znehodnocení nebo rozklad během uskladnění, sražení atd. jsou některé z příčin vzniku odpadu. Vždy je třeba analyzovat příčiny vzniku odpadu a navrhnout a realizovat taková opatření, která by zvýšila efektivnost výroby a zabránila vzniku odpadu. Uvedená opatření znamenají pro podnik nejen ekonomické přínosy, ale současně zmírňují dopady podnikových činností, výrobků a služeb na životní prostředí.

Obaly

Obaly slouží ochraně a dopravě nakoupeného materiálu, zboží i vlastních výrobků. Obaly výrobků většinou opouští podnik s výrobky, avšak určité procento by mělo být vykázáno jako environmentální náklad (vnitřní ztráty, např. vlivem přebalování). Obaly materiálu jsou součástí pořizovací ceny materiálu. Pokud se jedná o nevratné obaly, skončí obvykle v odpadu a musí být odstraněny. Bilance materiálového toku tedy obsahuje i odpadové obaly výrobků a obaly surovin, pomocných a provozovacích látek.

Pomocné látky

Pomocné látky jsou hmoty, které přecházejí také přímo do výrobku, ale netvoří jeho podstatu (např. lak na výrobky). V řadě podniků není pomocným látkám věnována dostatečná pozornost – nejsou samostatně sledovány. Obsah pomocných látek v nevýrobovém výstupu může však být velmi významný a proto by „vyplývané“ pomocné látky měly být sledovány a začleněny do výkazu environmentálních nákladů.

Provozovací látky

Provozovací látky jsou hmoty, jichž je zapotřebí pro provoz podniku jako celku (např. mazadla, palivo, čisticí prostředky, papír). Jejich velká část může představovat nevýrobový výstup. Pro řízení může být vhodné oddělit provozovací látky, používané ve výrobě, od provozovacích látek, které jsou používány pro administrativní účely.

Pro kontrolu správnosti kalkulace položek v tomto oddílu je výhodné vzít za základ nevýrobové výstupy – tedy vznikající odpad, odpadní vody a emise – a zpětně je „vysledovat“ do vstupního materiálu. Poměrně snadno se dá stanovit materiálový vstup u pevného odpadu. Avšak některé zakoupené a použité materiály jsou konvertovány do emisí do ovzduší anebo je lze najít v odpadní vodě. Proto je rozdělení materiálového vstupu do všech tří sloupců (domén) nutné a lze je realizovat jen ve spolupráci manažera výroby, manažera pro životní prostředí a controllera.

Energie

Energii na vstupu a „neužitečně“ spotřebovanou energii ve výrobních procesech musí stanovit (odhadnout) manažer výroby.

Voda

Pro stanovení této položky je třeba mít k dispozici bilanci vody. Bilance vychází z množství nakupované vody, kterou lze ocenit pořizovací cenou. Podnik opouští odpadní vody. Část vody se ztrácí (např.

ztráty z potrubí) a část vody vstupuje do výrobků. Do této položky by měla být zahrnuta pořizovací cena vody, která opouští podnik jako odpadní voda a která se ztrácí např. netěsností potrubí.

4. Náklady zpracování nevýrobového výstupu

Nevýrobový výstup má nejen hodnotu ceny materiálu, ale vzhledem k tomu, že prošel výrobním procesem, byly na nevýrobový výstup vynaloženy ještě další náklady – náklady na manipulaci a na zpracování. K ceně materiálu je tedy třeba přičíst ještě náklady „vyplývané“ práce a kapitálu.

V této kategorii by tedy měly být vykázány náklady na práci, která byla vynaložena na neefektivní výrobu, odpovídající podíl odpisů strojů a zařízení a další náklady. Náklady zpracování nevýrobového výstupu jsou obvykle kalkulovány na základě procentické přírážky ke spotřebovanému materiálu v jednotlivých výrobních stupních (fázích).

5. Environmentální výnosy

Environmentální výnosy zahrnují např. výnosy z recyklace materiálů nebo podpory a dotace.

Podpory, dotace

V mnoha zemích jsou na investice na ochranu životního prostředí a na projekty systémů environmentálního managementu poskytovány podpory a dotace, nebo jsou tyto investice a projekty spojeny s určitými výhodami (např. daňové výhody, odložení nebo prominutí plateb poplatků apod.). V tomto oddílu by měly být uváděny ty dotace a podpory, které jsou účtovány jako výnosy. Daňové a další výhody by měly být kalkulovány pouze při propočtech ekonomické efektivnosti investic a v rámci manažerského rozhodování jako úspora nákladů, ale v tomto oddílu by neměly být uváděny. Uvedeny by však měly být např. odměny, které podnik získal za svůj přístup k ochraně životního prostředí.

Další výnosy

Do tohoto oddílu patří výnosy z prodeje využitelného odpadu. Mezi další výnosy lze zařadit např. výnosy z využití odpadního tepla, výnosy čistírny odpadních vod, která upravuje odpadní vody i pro externí zákazníky, apod.

Uvedené vymezení environmentálních nákladů a výnosů lze s výhodou využít pro sestavení výkazů v konkrétních podmínkách podniků. Mělo by podnikům napomoci při vyhledávání významných a relevantních environmentálních nákladů a výnosů.

Literatura:

1. Jasch, Ch.: *Workbook 1, Environmental Management Accounting Metrics, Procedures and Principles*. UN Division for Sustainable Development, Expert Working Group on „Improving the role of Government in the Promotion of Environmental Managerial Accounting“
2. Opatření MF čj. 281/89 759/2001, kterým se stanoví účtová osnova a postupy účtování pro podnikatele
3. Mezinárodní účetní standardy 2000. HZ Praha, Praha 2000

**Ing. Jaroslava Hyršlová, Ph.D.,
Univerzita Pardubice**

Snímky oceněné na 28. ročníku Mezinárodního filmového festivalu o životním prostředí, přírodním a kulturním dědictví - EKOFILM 2002

Velká cena EKOFILMU 2002

filmu: Nan Xi River / Řeka Nan Si
režie: Bi Yue Kun
země původu: Čína

Zvláštní cena poroty

filmu: Tropical Gothic / Tropický chrám
režie: Ruth Berry
země původu: Nový Zéland

Ceny v jednotlivých kategoriích:

Publicistika, zpravodajství

filmu: Mnoho hlasů / Many Voices
režie: Tomáš Škrdlant
země původu: Česká republika

Dokument

filmu: Shores of Silence – Whale Sharks in India
/ Břehy ticha – Žralok velrybí v Indii
režie: Mike H. Pandey
země původu: Indie

Vědecký a vzdělávací pořad

filmu: The Magnificent Seven / Sedm statečných
režie: Mim Lowe
země původu: Nizozemí

Volná tvorba

filmu: Famílie – Oravská rodina
/ A Family from Orava
režie: Ivan Hansman
země původu: Slovenská republika

Cena za režii:

filmu: Mustang
režie: Pavol Barabáš
země původu: Slovenská republika

Cena za scénář:

filmu: Salt – Tears of the Earth / Slané slzy Země
scénář: Wolfgang Thaler, Martin Meszaros
země původu: Rakousko

Cena za kameru

filmu: Chodníčky Velké Fatry / Along the Paths of
the Large Fatra Mountains
kamera: Vladimír Haviar
země původu: Slovenská republika

Cena Ministerstva životního prostředí

filmu: ELFilm
režie: Jakub Sommer
země původu: Česká republika

Cena města Český Krumlov

filmu: Má vlast / My Country
režie: Alena Hynková
země původu: Česká republika

Cena Státního fondu životního prostředí ČR

filmu: ABCD Ekologie aneb Životabudič
/ Ecological Alphabet or a Pick – Me – Up
režie: Martin Slunečko
země původu: Česká republika

Cena Transgasu, a.s.

filmu: Wolves! Back in Germany
/ Vlci! Zpět v Německu
režie: Holger Vogt
země původu: Německo

Režisér Jakub Sommer přebírá Cenu MŽP od ministra Libora Ambrozka za film ELFilm

Režisér Martin Slunečko převzal Cenu Transgasu od ředitelky Ing. Radky Bučilové za seriál ABCD Ekologie

Foto: J. Radová a Auvix